INDEX LECTIONUM

IN

LYCEO REGIO HOSIANO BRUNSBERGENSI

PER HIEMEM

2

A DIE XV. OCTOBRIS ANNI MDCCCLXVIII.

INSTITUENDARUM.

PRAECEDIT **DR. FRANCISCI BECKMANN** QUAESTIONUM PYTHAGORICARUM PARTICULA QUARTA.

BRUNSBERGAE,

TYPIS HEYNEANIS.

1868

LYCEI REGII HOSIANI H. T. RECTOR

Dr. LAUR. FELDT,

PROFESSOR PUBLICUS ORDINARIUS.

LYCEI REGII HOSIANI BRUNSBERGENSIS

RECTOR ET SENATUS

CIVIBUS SUIS

S.

In examinandis indiciis, ex quibus cunctarum fere Pythagoricarum quae feruntur reliquiarum origo a Philonis Judaei schola repetenda Gruppio videtur, ut propositum ordinem servemus, nunc

VII. ad ea nobis transeundum est [1]), quibus Pythagoreorum aliquot de lege, de dignitate regia, de honorandis parentibus sententias, maximam partem a Stobaeo in Archytae *περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης*, Ecphanti, Diotogenis, Sthenidae *περὶ βασιλείας*, Pempeli *περὶ γονέων* fragmentis servatas, in Judaicae originis suspicionem adduci existimat. De iisdem enim rebus suo more etiam Philo Judaeus passim disputat, et ad nonnullas sententiarum, quas proponit, fragmentorum illorum Pythagoricorum scriptores tam prope accedunt, ut Gruppio sapientiam suam ex ipsius Philonis scriptis hausisse videantur. Apud Philonem enim, ait, summo rerum moderatori, deo uni, in moderandis rebus humanis respondere legem, reges, parentes, in sua quemque dicione ad ipsius numinis similitudinem et divina auctoritate dominantes; in Pythagoreorum vero illorum fragmentis item legi, regibus, parentibus summam et divinam origine auctoritatem vindicari; simulque legis, *ὀρθοῦ νόμου, ὀρθοῦ λόγου*, ita mentionem fieri, quasi lex dei unius et veri Judaici significetur; regem vel principem, pro monarchiae apud Judaeos aestimatione, non solum cnm pastore ovium, sed etiam cum lege et ipso deo comparari, ac de parentibus honorandis in Pempeli fragmento ita disputari, ut dei patriarcharum ratio haberi videatur [2]). Haec igitur doctrinae Philonianae vestigia in fragmentis illis agnoscenda nobis proponuntur.

Sed praeter Philonem eadem argumenta philosophica non pauci alii veterum scriptorum tetigerunt vel tractarunt. De lege enim, *περὶ νόμου*, quum alii, tum Crito et Simon Socratici, Antisthenes Cynicus, Sphaerus Stoicus [3]), de legibus, *περὶ νόμων*, praeter Platonem et Ciceronem Aristoteles [4]), Theophrastus,

---

[1]) Superiorum quaestionum prima et secunda continentur Indicibus Lectionum Lycei Hosiani Brunsberg. 1852—53 et 1855; tertia prodiit Brunsberg. 1859. Praecedit de Pythagoreorum reliquiis commentatio, Berolini 1844, 1850.

[2]) Gruppe, Ueber die Fragmente des Archytas und der älteren Pythagoreer. Eine Preisschrift. Berlin 1840 p. 137—140, coll. p. 92.

[3]) Diog. Laert. 2, 121. 122; 6, 16; 7, 178. Cf. Boeckh in Plat. Min. et Legg. p. 78.

[4]) Diog. Laert. 5, 26.

Demetrius Phalereus, Cleanthes [5]), de regia dignitate, *περὶ βασιλείας*, si non Anaxagoras [6]), Antisthenes [7]), Plato [8]), at certe Xenocrates [9]), Aristoteles [10]), Theophrastus [11]), Euphantus Olynthius [12]), Strato, Zeno Stoicus, Cleanthes, Sphaerus, Epicurus [13]) commentationes scripserunt, et locum ethicum de parentibus non pauciores tetigisse, iam ex scriptorum veterum *περὶ γονέων* sententiis a Stobaeo collectis [14]) apparet. Cavendum igitur, ne in examinandis illis fragmentis suspectis prae Philone Judaeo reliquorum philosophorum sententias negligamus.

1. Jam vero de lege placita, quae in fragmentis illis reperiuntur, non est difficile a Judaicae e Philonis Judaei schola originis suspicione prorsus vindicare. Negari quidem non potest, revera in Pythagoreorum illorum fragmentis non minus, quam in Philonis Judaei scriptis, legum auctoritatem divinitus derivari, quamquam quae potissimum huc referendae sunt Archytae sententiae cum Philonianis, ad quas proxime accedunt, non ad verbum concinunt. Archytas enim omnium, quae iuste et ad rectam rationem peragantur, initium, medium, finem deum esse dicit apud Jamblich. Protr. 4 p. 60: *ὁ θεός ἀρχά τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐντὶ πάντων τῶν κατὰ δίκαν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων*, et adversus improbos mores ait divinas non scriptas leges existere, parentes et duces scriptarum legum, apud Stob. Flor. 43, 129: *πονηρῶν ἀθέων (ἠθέων) νόμοι θεῶν ἄγραφοι ἀντινομιζόμενοι πονηρὰν μοῖραν καὶ ζαμίαν τῷ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἁγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τεθέντων* [15]). Philo autem simpliciter deum legislatorem et fontem legum dicit Opp. T. I. p. 189 ed. Mangey: *νομοθέτης γὰρ καὶ πηγὴ νόμων αὐτὸς* (sc. *θεὸς*), *ὑφ᾽ οὗ πάντες οἱ κατὰ μέρος νομοθέται*, et alio loco, Opp. T. II. p. 452: *νόμος ἀψευδής*, inquit, *ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος, θνητοῦ φθαρτός, ἐν χαρτιδίοις ἢ στήλαις, ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀθανάτου φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ τυπωθείς.*

Sed eadem ante Philonis Judaei aetatem inter philosophos nequaquam incognita fuit doctrina. Immo Cicero Legg. II. 4, de philosophis in universum disputans: „Hanc igitur,“ inquit, „video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam nec scitum aliquod esse populorum, sed aeternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia; ita

---

5) Diog. Laert. 5, 44; 5, 80; 7, 175.

6) Anaxagorae *περὶ βασιλείας* commentatio ab Aeliano commemoratur V. H. 4, 14. Sed reliquis testibus nihil praeter librum *περὶ φύσεως* scripsit. Cf. Brandis, Gesch. d. gr.-röm. Philos. I. p. 237.

7) Scripsit Antisthenes libellum *Κῦρος ἢ περὶ βασιλείας*, fortasse Xenophontis Cyropaediae similem. Diog. Laert. 6, 16.

8) Fuerunt, qui Platonis Politicum *περὶ βασιλείας* inscriberent. Diog. Laert. 3, 58.

9) Scripsit *στοιχεῖα πρὸς Ἀλέξανδρον περὶ βασιλείας δ'*. Cf. Diog. Laert. 4, 14.

10) Diog. Laert. 5, 22.

11) Athen. IV. p. 144 E. Diog. Laert. 5, 42. Plut. vit. Them. 25.

12) Scripsit Euphantus Olynthius, Antigoni regis praeceptor, ad hunc discipulum suum *λόγον περὶ βασιλείας σφόδρα εὐδοκιμοῦντα.* Diog. Laert. 2, 110.

13) Diog. Laert. 5, 58; 7, 36; 7, 175; 7, 178; 10, 28.

14) Stob. Flor. tit. 79.

15) Quam indicavimus, ea loci sententia esse Orellio videtur, quamquam in *πονηρῶν ἀθέων — ἀντινομιζόμενοι* verbis mendum latere, Meineke recte annotat.

principem legem illam et ultimam mentem esse dicebant omnia ratione aut cogentis aut vetantis dei, ex qua illa lex, quam dii humano generi dederunt, recte est laudata." Et sane ea sententia non solum ipsi Ciceroni [16]), sed etiam Stoicis [17]), Platoni [18]), Socrati [19]), aliis philosophis [20]) placuit, et egregie iam Heraclitus Ephesius omnes leges humanas ait una divina nutriri: *τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ θείου* [21]). Neque a philosophis tantum, e quorum numero nescio an soli Sophistae in contrariam sententiam abierint [22]), sed etiam poetarum aliorumque scriptorum sententiis [23]), et vulgaribus de Minoe, Lycurgo, Numa fabulis [24]) non minus, quam altaribus Themidi et Nemesi et Jovi Nemetori et Cereri legiferae sacratis, divina legum auctoritas celebratur, et ipse Homerus, etsi *νόμος* voce nondum usus est [25]), tamen Themidem, iustitiae matrem, et Minoem legum latorem cum Jove consociat [26]) et judices a Jove pendere et malos ab eo puniri dicit [27]).

Accedit, quod ex duabus illis sententiis Archyteis una vix discrepat a placito illo, quod Plato iam altius repetit de Legg. 4. p. 715 E: *ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν πάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός,* quo Orphicorum doctrina respicitur [28]); altera, qua discrimen inter scriptas hominum et divinas non scriptas leges, Graecis veteribus, Sophocli, Socrati, Platoni, aliis [29]), non minus, quam Philoni Judaeo [30]) notum, tangitur, Judaeo homini iam idcirco vindicari non potest, quod non dei, sed deorum leges ab auctore eius praedicantur.

---

[16]) Cic. de rep. 3, 22. Philipp. 11, 12.

[17]) Diog. Laert. 7, 88. Chrysipp. ap. Cic. de nat. deor. 1, 15. Cleanth. hymn. in Jov. 24.

[18]) Plato de legg. 1. p. 624 A., 4. p. 715 E., Critia p. 121 B. Hinc Diogenes Laertius 3, 79: *ἐν δὲ τοῖς διαλόγοις καὶ τὴν δικαιοσύνην θεοῦ νόμον ὑπελάμβανεν* (sc. *Πλάτων*), *ὡς ἰσχυροτέραν προτρέψαι τὰ δίκαια πράττειν, ἵνα μὴ καὶ μετὰ θάνατον δίκας ὑπόσχοιεν οἱ κακοῦργοι.*

[19]) Socrat. ap. Xen. Mem. 4, 4, 19.

[20]) Cf. Aristot. Polit. 3, 11 ed. Göttling.: *ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον* (ed. Acad. Bor. 3, 16: *τὸν νοῦν*) *κελεύων ἄρχειν, δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς νόμους.* Pseudo-Aristot. de mundo 6: *νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεός, οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενος διόρθωσιν ἢ μετάθεσιν, κρείττων δέ, οἶμαι, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν ταῖς κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων.*

[21]) Heraclitus ap. Stob. Flor. 3, 84. Cf. Schleiermacher (Heraklitos v. Eph.) ap. Wolf & Buttm., Museum d. Alterth.-Wissensch. I. p. 350.

[22]) Docuerunt enim Sophistae, *τὸ δίκαιον καὶ τὸ αἰσχρὸν οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ εἶναι.* Plat. Gorg. p. 482. Theaetet. p. 167. De legg. 10 p. 889. Cf. Thucyd. 3, 82. Brandis Gesch. d. Philos. I. p. 521.

[23]) Hesiod. Op. et D. 276 sqq., Sophocl. Oed. tyr. 863 sqq. Antig. 450 sqq. Oed. Col. 1381. Philoct. 1036. Anonym. ap. Stob. Ecl. I. p. 27: *ὁ γὰρ θεὸς μέγιστος ἀνθρώποις νόμος.* Cf. Stob. Ecl. I. p. 104 sqq. Demosth. (?) adv. Aristog. I. p. 774.

[24]) Plat. de legg. 1. p. 624 A., Diodor. 1, 94, Plut. vit. Lyc. 13, vit. Num. 4, Liv. 1, 19.

[25]) Joseph. c. Apion. II. p. 1070, Cosmas Ind. 12. p. 345 A. Lobeck. Agl. p. 583. 1354. Legitur tamen *εὐνομίη* in Hom. Od. 17, 487, Hymn. 30, 11, et *νόμος* de cantus modo Hymn. 1, 20.

[26]) Hom. Il. 20, 4. 15, 87. Od. 19, 178. Hymn. 22, 2.

[27]) Il. 1, 238; 16, 386.

[28]) Lobeck. Agl. p. 529 sqq.

[29]) Sophocl. Ant. 450 sqq., Xenoph. Mem. 4, 4, 19 sqq.; Plato de legg. 7 p. 793 A. sqq., de rep. 8 p. 563 B. 863 D., Polit. 295. Thucyd. 2, 37. Cic. de invent. 2, 22. Max. Tyr. 12, 5., Diog. Laert. 3, 86 al.

[30]) Philon. Jud. Opp. II. p. 452. coll. p. 361. Cf. 2 Cor. 3, 3.

Reliquae vero fragmentorum illorum Pythagoricorum sententiae, quibus legis vel legum dignitas illustratur, non magis a veterum Graecorum sensu et dictione alienae sunt. Nam quod duabus Archytae et Diotogenis sententiis significatur, summum in republica locum legi deberi, — Archytas enim apud Stob. Flor. 43, 132: *φαμὶ δ' ἐγὼ πᾶσαν κοινωνίαν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένω συνεστάμεν καὶ τρίτον νόμων· νόμων δὲ ὁ μὲν ἔμψυχος, βασιλεύς, ὁ δὲ ἄψυχος, γράμμα· πρᾶτος ὦν ὁ νόμος· τούτῳ γὰρ ὁ μὲν βασιλεὺς νόμιμος, ὁ δ' ἄρχων ἀκόλουθος, ὁ δ' ἀρχόμενος ἐλεύθερος, ἁ δ' ὅλα κοινωνία εὐδαίμων κτλ.*, Diotogenes ibid. 43, 130: *καὶ τῶν μὲν ἐξ ἄθεος ποτὶ συμφωνίαν πολιτικὰν φερόντων νόμος ἐπιστάτας καὶ δαμιουργός* [31]), — id etiam Plato et Aristoteles et alii docent, legibus summam in republica dignitatem vindicantes [32]) tanquam veris civitatum regibus et dominis [33]).

Quod vero in Pythagoreorum illorum fragmentis ab Archyta, Theage, Critone [34]) pariter atque a Philone Judaeo [35]) rectae legis, *ὀρθοῦ νόμου*, vel rationis rectae, *ὀρθοῦ λόγου*, mentio fit, eo non significatur, de lege dei unius et veri Judaici disputari, quae Gruppii fuisse sententia videtur [36]), quamquam in Theagis fragmento simul dii superi et inferi laudantur [37]); sed utriusque dictionis in Pythagoreorum fragmentis eadem significatio est, quam Stoici potissimum [38]) et Plato [39]) ei tribuerunt, quamque luculentissime Cicero exponit in Rep. 3, 22: „Est quidem vera lex recta ratio naturae congruens, diffusa in omnes, constans sempiterna..., nec erit alia lex Romae, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed et omnes gentes et omni tempore una lex et sempiterna et immutabilis continebit unusque erit communis quasi magister et imperator omnium deus; ille legis huius inventor, disceptator, lator; cui qui non parebit, ipse se fugiet ac naturam hominis aspernatus hoc ipso luet maximas poenas, etiamsi cetera supplicia quae putantur effugerit.“

---

[31]) De *δημιουργὸς* voce cf. Plato Soph. p. 265 C., de rep. 6 p. 507 C. Tim. p. 41 A., Zeno Stoic. ap. Diog. Laert. 7, 134. Boeckh, Philol. p. 176.

[32]) Plato de rep. 9 p. 590 E., de legg. 3 p. 700 A., 4 p. 714 A., 6 p. 762 E., Aristot. Polit. 3, 6 (10); 4, 4. Herodot. 7, 104.

[33]) Leges *τοὺς πόλεως βασιλέας καὶ κυρίους* dicunt Plato Conviv. p. 196 C., Aristot. Polit. 3, 6 (10), Alcidamas ap. Aristot. Rhet. 3, 3. Cf. Plat. Epist. 8 p. 354 B. Pindarus ap. Plat. Gorg. p. 484 B.: *νόμος ὁ πάντων βασιλεύς, θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων.*

[34]) Archyt. l. c. ap. Jambl. Protr. 4 p. 60; Theag. ap. Stob. Flor. 1, 67; Crito ap. Stob. Ecl. II. p. 350.

[35]) Philo l. c. Opp. II. p. 452.

[36]) Grupp. p. 138: „Nicht minder zeigen sich Spuren dessen, was der Jude Gesetz nennt, nämlich jenes eine ausschliessend von seinem einigen, ausschliessenden Gott herstammende. Häufig begegnen uns in den Fragmenten *ὀρθὸς λόγος*, z. B. des Archytas *περὶ σοφίας* am Schluss und im Fragment des Theages (bei Orelli p. 312), und *ὀρθὸς νόμος*, z. B. in dem Fragment des Kriton, bei Orelli p. 328. Nicht minder herrscht nun neben diesem Gesetz ein ebenso unpythagoreischer und geradezu jüdischer Monarchismus.“

[37]) Theages l. c. ap. Stob. Flor. 1, 67: *Θέμις γε οὖν φατίζεται παρὰ τοῖς οὐρανίοις θεοῖς, δίκα δὲ παρὰ τοῖς χθονίοις, νόμος δὲ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.*

[38]) Diog. Laert. 8, 128 coll. 54. 58. Stob. Flor. 44, 12. Ecl. II. p. 190. A Stoicis quum recentiores Pythagoreorum (cf. Brandis Gesch. d. Phil. I. p. 500 r.), tum Cicero (de legg. 2, 4, de rep. 3, 22, Philipp. 9, 12) et ipse Philo locutiones illas videntur transsumpsisse.

[39]) Plato de legg. 2 p. 659 D.: *παιδεία μὲν ἐσθ' ἡ παίδων ὁλκή τε καὶ ἀγωγὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ορθὸν εἰρημένον καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν ξυνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν.* Ibid. p. 674 B.: *πάμπολλα ἄν τις λέγοι, ἐν οἷς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος οἶνος.* Item Critia p. 109 B., Phaedon. p. 73 A. al.

2. Non minus prope, quam hae de lege, ad Philonis Judaei doctrinam accedunt illae de regia dignitate sententiae, quae in Pythagoreorum fragmentis suspectae Gruppio visae sunt [40]). Ut enim a Philone [41]), ita in Archytae [42]) et Diotogenis [43]) fragmentis docetur, regem esse legem animatam, *νόμον ἔμψυχον*, et quemadmodum a Philone rex deo, summo rerum moderatori, similis, *ὅμοιος τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ*, praedicatur [44]), ita in Pythagoreorum fragmentis ab Hippodamo Thurio regia dignitas *θεομίματον πρᾶγμα* dicitur [45]), a Sthenida Locro rex sapiens primi dei aemulus, *ἀντίμιμος καὶ ζαλωτὰς τῶ πράτω θεῶ* [46]), ab Ecphanto Syracusano omnium maxime divinus atque vas vel instrumentum unicum superioris regis, *κατασκεύασμα ἓν καὶ μόνον τῶ ἀνωτέρω βασιλέως* [47]), vocatur.

Sed, ut nihil in his sententiis a Judaeorum sensu et loquendi consuetudine alienum sit, — nam regem primi dei aemulum esse nisi a complurium deorum cultore dici non potuit, — tamen similes sententiae et comparationes etiam apud Plutarchum reperiuntur. In commentatione enim ad princip. inerud. p. 780: *δίκη μὲν οὖν*, inquit, *νόμου τέλος ἐστίν· νόμος δὲ ἄρχοντος ἔργον· ἄρχων δὲ εἰκὼν θεοῦ τὰ πάντα κοσμοῦντος ... οἷον δὲ ἥλιον ἐν οὐρανῷ περικαλλὲς εἴδωλον ἑαυτοῦ καὶ σελήνην ὁ θεὸς ἐνίδρυσε, τοιοῦτον ἐν πόλεσι μίμημα καὶ φέγγος ἄρχων, ὅστε θεουδὴς εὐδικίας ἀνέχησι· τουτέστι θεοῦ λόγον ἔχων διάνοιαν, οὐ σκῆπτρον οὐδὲ κεραυνὸν οὐδὲ τρίαιναν.* Quis vero credat, Plutarchum haec Philoni Judaeo debere, cujus nusquam mentionem fecit? [48]) Immo non est dubium, quin ipse Philo iam veterum philosophorum Graecorum sententias ante oculos habuerit et imitatus sit. Certe Musonius Rufus [49]), qui eodem fere tempore floruit, utramque sententiam, quam a Philonis Judaei schola repetere iubemur, affirmat antiquis philosophis 'iam placuisse, teste Stobaeo Flor. 48, 67:

---

[40]) Grupp. p. 137. 139.

[41]) Philo Opp. II. p. 135: *πρόσταξις δὲ τῶν πρακτέων καὶ ἀπαγόρευσις τῶν οὐ πρακτέων ἴδιον νόμου, ὡς εὐθὺς εἶναι τὸν μὲν βασιλέα νόμον ἔμψυχον, τὸν δὲ νόμον βασιλέα δίκαιον.*

[42]) Archyt. ap. Stob. Flor. 43, 132: *νόμων δὲ ὁ μὲν ἔμψυχος, βασιλεύς, ὁ δὲ ἄψυχος, γράμμα.*

[43]) Diotog. ib. 48, 61: *ὁ δὲ βασιλεὺς ἤτοι νόμος ἔμψυχός ἐντι ἢ νόμιμος ἄρχων.* Id. ib.: *ὁ δὲ βασιλεὺς ἄρχαν ἔχων ἀνυπεύθυνον καὶ αὐτὸς ὢν νόμος ἔμψυχος θεὸς ἐν ἀνθρώποις παρεσχαμάτισται.*

[44]) Philo Opp. II. p. 673: *τῇ μὲν οὐσίᾳ ἴσος τοῦ παντὸς ἀνθρώπου ὁ βασιλεύς, τῇ ἐξουσίᾳ δὲ τοῦ ἀξιώματος ὅμοιός ἐστι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ· οὐκ ἔχει γὰρ ἐπὶ γῆς αὐτοῦ ὑψηλότερον· χρή τοίνυν καὶ ὡς θνητὸν μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὡς θεὸν μὴ ὀργίζεσθαι· εἰ γὰρ καὶ εἰκόνι θεϊκῇ τετίμηται, ἀλλὰ καὶ κόνει χοϊκῇ συμπέπλεκται, δι' ἧς ἐκδιδάσκεται τὴν πρὸς πάντας ἁπλότητα.*

[45]) Hippod. Thur. ap. Stob. Flor. 43, 94: *βασιλεία μὲν γὰρ θεομίματον πρᾶγμα καὶ δυσφύλακτον ὑπὸ ἀνθρωπίνας ψυχᾶς· ταχέως γὰρ ὑπὸ τρυφᾶς καὶ ὕβριος ἀλλάσσεται.* Cf. Grupp. p. 139, ubi *θεοτίμητον* scriptum legitur, quod mendum etiam in C. F. Hermanni disputationem de Hippodamo Milesio. Marb. 1841 p. 41 transiit.

[46]) Sthenidas Locrus ap. Stob. Flor. 48, 63, Stoicae doctrinae, ut videtur, non ignarus: *χρὴ τὸν βασιλέα σοφὸν ἦμεν· οὕτω γὰρ ἐσεῖται ἀντίμιμος καὶ ζαλωτὰς τῶ πράτω θεῶ.* Id. ib.: *μιματὰς ἄρα καὶ ὑπαρέτας ἐσεῖται νόμιμος τῶ θεῶ ὁ σοφός τε καὶ βασιλεύς.*

[47]) Ecphant. ib. 48, 64: *θειότατον δ' ὁ βασιλεύς, ἔν τε κοινᾷ φύσει πλεονεκτέων τῶ κρέσσονος, τὸ μὲν σκᾶνος τοῖς λοιποῖς ὅμοιος, οἷα γεγονὼς ἐκ τᾶς αὐτᾶς ὕλας, ὑπὸ τεχνίτα δ' εἰργασμένος λῴστω ὃς ἐτεχνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρώμενος ἑαυτῷ· κατασκεύασμα δὴ ὢν ὁ βασιλεὺς ἓν καὶ μόνον ἐντὶ οἷα τύπος τῶ ἀνωτέρω βασιλέως.* Cf. quaest. part. II. p. 7 sq.

[48]) Mangey, Philonis Opp. T. I. p. XXI. sqq.

[49]) Ipse quidem Musonius non traditur libros scripsisse; sed Asinius Pollio, discipulus eius, *ἀπομνημονεύματα* composuit, quorum reliquiae a Stobaeo ipsi Musonio inscribuntur. Cf. Wyttenbach, de Musonio Rufo, Amst. 1785; Musonii Rufi reliquiae et apophthegm. ed. Peerlkamp. Harlem. 1822.

καθόλου δὲ τὸν μὲν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν ἀνάγκη πᾶσα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἶναι ἀναμάρτητον καὶ τέλειον, εἴπερ δεῖ αὐτόν, ὥσπερ ἐδόκει τοῖς παλαιοῖς, νόμον ἔμψυχον εἶναι, εὐνομίαν μὲν καὶ ὁμόνοιαν μηχανώμενον, ἀνομίαν δὲ καὶ στάσιν ἀπείργοντα, ζηλωτὴν δὲ τοῦ Διὸς ὄντα καὶ πατέρα τῶν ἀρχομένων ὥσπερ ἐκεῖνον. Et sane quum apud Ciceronem, tum apud Aristotelem et Platonem huius doctrinae vestigia reperiuntur. Cicero enim de Legg. 3, 1, pro rege magistratum substituens, magistratum esse legem loquentem — i. e. νόμον ἔμψυχον, — legem autem mutum magistratum dicit. Aristoteles de proceribus, qui virtute inter cives suos excellant, Polit. 3, 8 (13): ὥσπερ γὰρ θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦτον· ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ τοὺς ἴσους καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δυνάμει· κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος· αὐτοὶ γάρ εἰσι νόμος (i. e. νόμος ἔμψυχος). Plato, ut in Rep. 7 p. 540 A. civitatis custodes monet, εἰς αὐτὸ ἀποβλέψαι τὸ πᾶσι φῶς παρέχον καὶ ἰδόντας τὸ ἀγαθὸν αὐτό (i. e. θεόν), παραδείγματι χρωμένους ἐκείνῳ, καὶ πόλιν καὶ ἰδιώτας καὶ ἑαυτοὺς κατακοσμεῖν, ita in Politico p. 294 A. virum regium non obscure legi animatae comparat: τρόπον μέντοι τινὰ δῆλον ὅτι τῆς βασιλικῆς ἐστιν ἡ νομοθετική· τὸ δ᾽ ἄριστον οὐ τοὺς νόμους ἐστὶν ἰσχύειν, ἀλλ᾽ ἄνδρα τὸν μετὰ φρονήσεως βασιλικόν [50]). Et procul dubio plures etiam ex hoc genere sententiae exstarent, si Xenocratis, Aristotelis, Theophrasti, Euphanti, Stratonis, Zenonis, Cleanthis, Sphaeri, Epicuri propriae de dignitate regia commentationes [51]) servatae essent.

Accedit, quod etiam poetae aliique scriptores populares inter veteres Graecos doctrinam illam norunt. Sic Menander regnum vel regem animatam dei imaginem dixit: βασιλεία δ᾽ εἰκών (vulg. εἰκὼν δὲ βασιλεύς) ἐστιν ἔμψυχος θεοῦ [52]). De Euripide ceterisque poetis Plato in Rep. 8 p. 568 B: καὶ ὡς ἰσόθεόν γε τὴν τυραννίδα ἐγκωμιάζει, καὶ ἕτερα πολλά, καὶ οὗτος (scil. Εὐριπίδης) καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί [53]). Hesiodo et Homero reges a Jove sunt instituti [54]) ac divi Jovisque alumni, δῖοι, διογενέες, διοτρεφέες praedicantur [55]). Isocrati denique ac Ciceroni si fidem habemus, omnes veteres gentes consenserunt, nihil esse rege melius, quoniam deos omnes censeant unius regi numine [56]).

Tam vulgata igitur doctrinae illius, quam e Philonis Judaei schola repetere iubemur, inter Graecos veteres vestigia sunt, idque non est quod miremur. Nam antiquitus in Graecia reges fuerunt, deorum instar, ut ait Homerus, a populis honorati [57]); et, quamquam non ita multo post bellum Trojanum regia potestas in plerisque Graeciae civitatibus abrogata est, apud Spartanos tamen, ut in Epiro, mansit [58])

---

[50]) Hinc Clemens Alexandrinus Strom. 2 p. 438: Ὅ τε Ἐλεάτης ξένος (scil. παρὰ τῷ Πλάτωνι) τὸν βασιλικὸν καὶ πολιτικὸν ἄνδρα νόμον ἔμψυχον ἀποφαίνεται. Cf. Plato Politic. p. 297 A.

[51]) Cf. not. 9—13.

[52]) Menander, monost. 79.

[53]) In animo habuit Eurip. Troad. 1177: γάμων τε καὶ τῆς ἰσοθέου τυραννίδος. Cf. Ariphron. Sicyon. ap. Athen. 15 p. 702 A.

[54]) Hom. Il. 2, 197: τιμὴ δ᾽ ἐκ Διός ἐστι, scil. βασιλῆος. Hesiod. theog. 96: ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. Cf. Aeschyli Agam. 43. Xenoph. de rep. Laced. 15, 2: θύειν μὲν βασιλέα πρὸ τῆς πόλεως τὰ δημόσια ἅπαντα, ὡς ἀπὸ θεοῦ ὄντα.

[55]) Il. 1, 176. 337; 2, 98. 173. 196. 445 al.

[56]) Isocrat. Nicocl. 31 p. 32 A., Cic. de rep. 1, 36.

[57]) Il. 5, 78; 9, 302. 603; 23, 595.

[58]) Wachsmuth, Hellen. Alterthumsk. I. 1. p. 143. sqq.

indeque etiam in colonias eorum, Tarentum, alias, translata est [59]), et sensim, quum renovata memoria veterum regum, tum Persarum rebus gestis et magnificentia denuo regium nomen inclaruit [60]), et ab Alexandro Magno adeo nobilitatum est, ut non solum a ducibus eius, ab Antigono, Ptolemaeo, Seleuco, Lysimacho, sed etiam ab Agathocle Syracusano aliisque rerum potentibus tanquam summum decus appeteretur [61]). Ipse vero Alexander Jovis Ammonis filius declaratus est [62]), nec pauci reliquorum regum aut post mortem in deorum heroumve numerum relati sunt, ut nonnulli Ptolemaeorum [63]), aut superstites iam *θεοί* nuncupati, ut unus et alter Seleucidarum [64]). Item Dionysius iunior ab adulatoribus suis dei fere instar honoratus est [65]), et Demetrius Poliorcetes ab Atheniensibus hymno illo, quo eum teste Duride Samio apud Athen. ϛ, 63 p. 253 celebrarunt, etiam supra deos attollitur vs. 13 sqq.:

ὦ τοῦ κρατίστου παῖ Ποσειδῶνος θεοῦ
χαῖρε κἀφροδίτης·
ἄλλοι μὲν ἢ μακρὰν γὰρ ἀπέχουσιν θεοί,
ἢ οὐκ ἔχουσιν ὦτα,
ἢ οὐκ εἰσίν, ἢ οὐ προσέχουσιν ἡμῖν οὐδὲ ἕν.
σὲ δὲ παρόνθ' ὁρῶμεν,
οὐ ξύλινον οὐδὲ λίθινον, ἀλλ' ἀληθινόν.

Quodsi scriptores in Graecia exstiterunt, qui regiam dignitatem divinae compararent, nihil novi tentaverunt.

Accedit, quod fragmentorum illorum Pythagoricorum scriptores non omnes unius dominatum ceteris reipublicae administrandae formis, optimatium et populari imperio, omnino praetulerunt, sed, si non reliqui, at certe Archytas Tarentinus [66]) et Hippodamus Thurius [67]), quisquis fuit [68]), illud reipublicae genus maxime probandum censuerunt, quod ex omnibus formis mixtum et temperatum esset, ut princeps

---

[59]) De Tarento cf. Herodot. 3, 136; de Cyrene Boeckh, explicat. ad Pind. p. 265 sq.

[60]) Isocrat. Nicocl. 27 sq. p. 31 C: *τοῦτο μὲν γὰρ τὴν τῶν Περσῶν δύναμιν ἅπαντες ἴσμεν τηλικαύτην τὸ μέγεθος γεγενημένην οὐ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν φρόνησιν ἀλλ' ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν βασιλείαν τιμῶσι· τοῦτο δὲ Διονύσιον τὸν τύραννον κτλ.*

[61]) Diodor. Sic. 20, 54.

[62]) Diodor. 17, 51. Plut. vit. Alex. 27. Arrian. Al. anab. 3, 3, 2; 7, 20, 1. Curt. 4, 7. al. cf. Diog. Laert. 9, 60.

[63]) Flathe, Gesch. Macedoniens etc. T. II. p. 454 sq. Item multo ante iam Gelo Syracusanus, Diod. 11, 38.

[64]) Appian. Syr. 65. Flav. Jos. antiqq. 13, 7, 1. — Apud Aeschylum Pers. 157. 644. 655 etiam Persarum rex *θεός* nominatur. Cf. Herodot. 8, 140: *καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἡ βασιλῆός ἐστι.*

[65]) Athen. 6, 250. coll. Plut. de discern. adulat. ab amic. 7. 9 p. 52 sq.

[66]) Archyt. ap. Stob. Flor. 43, 133 ed. Mein.: *συμφέρων δὲ τᾷ πολιτικᾷ κοινωνίᾳ, αἴκα μὴ μόναρχος ᾖ καὶ ἰδιωφελὴς ὁ νόμος, κοινωφελὴς δὲ καὶ διὰ πάντων διατείνων.* Id. ib. 43, 134: *δεῖ δὲ τὸν νόμον τὸν κάῤῥονα καὶ τὰν πόλιν ἐκ πασᾶν σύνθετον εἶμεν τᾶν ἄλλαν πολιτειᾶν καὶ ἔχεν τι δαμοκρατίας, ἔχεν τι ὀλιγαρχίας, ἔχεν τι βασιλήας καὶ ἀριστοκρατίας, ὥσπερ καὶ ἐν τᾷ Λακεδαίμονι κτλ.* Quae h. l. enumerantur quatuor rerum publicarum genera, eadem ab Aristotele distinguuntur Polit. 4, 5. Rhetor. 1, 8.

[67]) Hippod. ap. Stob. Flor. 43, 94.

[68]) Inter viros doctos non convenit, utrum Thurius hic idem an alius existimandus sit quam Milesius ille Hippodamus, cuius de republica sententias Aristoteles Polit. 2, 5 (8) exponit. Cf. Orelli, Opusc. Gr. sent. et mor. II. p. 685, C. F. Hermann disputat. de Hippodamo Milesio Marb. 1841.

rerum administrandarum curam cum optimatibus reliquisque civibus communicaret, h. e. idem genus, quod Spartanae reipublicae constitutione ad effectum adductum tanquam exemplar iis propositum erat [69]), quodque ut passim Aristoteles commendat [70]) et Dicaearchus optimum praedicasse videtur [71]), ita Polybius [72]) et Cicero [73]) simplicibus civitatum formis praetulerunt.

Quod vero in Archytae fragmento apud Stob. Flor. 46, 61 princeps, ut passim in bibliis sacris [74]) et apud Philonem Judaeum [75]), cum pastore ovium comparatur, aut certe idcirco in subditos principi benevolentia commendatur, quod pastorem non deceat *μισοπρόβατον* i. e. osorem ovium esse: *δεῖ δὲ τὸν ἀλαθινὸν ἄρχοντα μὴ μόνον ἐπιστάμονά τε καὶ δυνατὸν ἦμεν [περὶ τὸ καλῶς ἄρχεν], ἀλλὰ καὶ φιλάνθρωπον· ἄτοπον γὰρ ἦμεν ποιμένα μισοπρόβατον καὶ τοιοῦτον οἷον καὶ δυσμενέως ἔχεν τοῖς αὐτῶ θρεμμάτεσι,* inde quamquam Gruppius certissimum Judaici scriptoris indicium nactus sibi videtur, revera tamen nulla nova difficultas oritur. Annotat quidem haec vir doctus: „Hirt und Schafe kommen zwar auch bei Plato vor, allein nur beispielsweise und bildlich, und keineswegs identificirt sich der Begriff des Hirten mit dem des Herrschers so, dass, wie hier geschieht, der eine den anderen vertritt. In der Stelle Rep. 1. p. 343 ist neben dem Hirten auch der Steuermann genannt und ebendaselbst 345 daneben der Arzt. Demnach (!) scheint der Ausdruck *μισοπρόβατος* auf keinen griechischen, sondern auf einen orientalischen und zwar jüdischen Verfasser hinzuweisen, und eben dahin deutet auch im unmittelbar Vorhergehenden die Ableitung des Zeus (!) Nomios, wobei gesagt wird: *καὶ νομεὺς ὁ διανέμων τὰς τροφὰς τοῖς οἴεσι*: den Fürsten sich als Hirten vorzustellen ist jüdisch (!). Und diese Fragmente hielt Hartenstein für echt!“ [76]) — Sed ipsa principis vel regis cum pastore ovium comparatio Graecis antiquis non minus, quam Philoni Judaeo et bibliorum sacrorum scriptoribus nota et usitata fuit. Saepissime iam ipse Homerus reges pastores populorum, *ποιμένας λαῶν*, praedicat [77]), et inter reliquos scriptores veteres, quum alii, tum Plato, isque non solum duobus illis locis a Gruppio citatis

---

[69]) De Spartanorum republica multi veterum scriptorum disputarunt, quos maximam partem enumeravit Fuhrius in opusculo suo: „Dicaearchi Messenii quae supersunt“ p. 31. Omisit Xenophontis libellum de republica Lacedaemoniorum et Zenonem Stoicum, qui teste Diogene Laertio 7, 36 *πολιτείαν Λακωνικὴν* scripsit.

[70]) Aristot. Polit. 4, 6. 9; 5, 9.

[71]) Dicaearchus in libro *Τριπολιτικός* inscripto reipublicae genus e tribus generibus, ex monarchico, aristocratico, democratico mixtum h. e. *τὸ εἶδος πολιτείας δικαιαρχικόν,* quod a Photio bibl. cod. 37 commemoratur, optimum praedicasse Osanno videtur (Beitr. z. gr. u. röm. Lit. II. p. 8 sqq. Cf. Fuhr l. c. p. 27.

[72]) Polyb. 6, 3 sqq.

[73]) Cic. de rep. 1, 29. 35. 45.

[74]) 2 Sam. 5, 2. Ps. 78, 71. Jes. 44, 28. Jer. 23, 2. Joann. 10, 11. 14. 16; 21, 25. 1 Petr. 2, 25. Hebr. 13, 20.

[75]) Philo non solum comparat regem cum pastore (Opp. II. p. 450), sed etiam negat perfectum regem fieri quemquam posse, nisi pecudes ante paverit, Opp. II. (de vita Mosis) p. 90: *ποιμένες λαῶν οἱ βασιλεῖς οὐχ ὡς ὄνειδος, ἀλλ᾽ ὡς ὑπερβάλλουσα τιμὴ προσαγορεύονται· καί μοι δοκεῖ μὴ πρὸς δόξας τῶν πολλῶν, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν ἐρευνωμένῳ τὸ πρᾶγμα (γελάτω δ᾽ ὁ βουλόμενος) μόνος ἂν γενέσθαι βασιλεὺς τέλειος ὁ τὴν ποιμηνικὴν ἐπιστήμην ἀγαθός, ἐν ἐλάττοσι ζώοις παιδευθεὶς τὰ τῶν κρειττόνων· ἀμήχανον γὰρ τὰ μεγάλα πρὸ τῶν μικρῶν τελεσθῆναι.*

[76]) Grupp. p. 92; cf. p. 130. 148.

[77]) Il. 1, 263; 2, 85. 243; 4, 413 al.

De Rep. 1. p. 343 B., 345 CD., sed etiam Politic. p. 261 C., 265 D., 267 E., 268 B., 271 E., 275 A. sqq., De Legg. 10. p. 906 A., in Critia p. 109 B., et Minois dialogi auctor p. 318 A. et Xenophon Mem. 1, 2, 32; 3, 2, 1, Cyri instit. 8, 2, 4 et Aristoteles Eth. Nic. 8, 13, 1. principes vel reges pastoribus compararunt vel pastores nuncuparunt. Quod vero Gruppius dicit, in Archytae fragmento principem cum pastore ovium non tam comparari, quam confundi, id non cuivis persuadebitur. Nam illud *ἄτοπον γὰρ ἦμεν ποιμένα μισοπρόβατον*, manifesto ad sententiam antecedentem notissima illa similitudine Homerica illustrandam additum est, itaque non minus perspicue Archytas principem a pastore distinxit, quam Homerus, principes pastores populorum praedicans, et Plato, de regibus mutilum gregem (*κολοβὸν ἀγέλην τινὰ κεράτων*) pascentibus disputans [78]). Neque alio consilio Archytas, quam Aristoteles et Socrates, immo ad eandem prorsus sententiam commendandam comparatione illa utitur. Aristoteles enim l. c.: *καθ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτειῶν φιλία φαίνεται, ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον, βασιλεῖ μὲν πρὸς τοὺς βασιλευομένους ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας· εὖ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους, εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ νομεὺς προβάτων, ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν εἶπεν.* Socrates apud Xenoph. Mem. 1, 2, 32: *ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοίη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης* [79]) *νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι· ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους μὴ αἰσχύνοιτο μηδ' οἴοιτο κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.* Idem ibid. 3, 2, 1: *ἐντυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ᾑρημένῳ τῳ, Τοῦ ἕνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἴει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεῦσαι ποιμένα λαῶν; ἆρά γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα ἐπιμελεῖσθαι δεῖ ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ ὄϊες καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ ὅπως σῶοί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσι, καὶ οὗ ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν.* — Accedit, quod ipsi veteres Pythagorei principibus non solum clementiam et in subditos benevolentiam commendavisse [80]), sed etiam comparationem illam Homericam adamasse et ob frequentem eius usum magnam sibi invidiam collegisse traduntur. Nam, ut refert Apollonius apud Jambl. V. P. 258 sq., ab adversariis suis accusati sunt, quod Homericum illud *ποιμένα λαῶν* percelebrarent, quia, paucorum dominationi faventes, reliquos homines brutorum loco haberent. — Si vero ipsum *μισοπρόβατος* nomen offensioni Gruppio fuit, ut plurimis verbis et locutionibus offenditur [81]), nescio quidem, quo id alio loco

---

[78]) Politic. p. 265 D. Cf. Horat. Carm. 3, 1, 5: „Regum timendorum in proprios greges etc.“

[79]) *Ἀγέλη* vox non solum de gregibus pecudum, sed etiam de militum frequentia usurpata est, inprimis a Spartanis. Cf. C. O. Müller, Dorier II. p. 303. Similiter Euripidi militum duces sunt *ποιμένες λόχων*, Phoen. 1140.

[80]) Aristoxenus ap. Stob. Ecl. II. p. 243. Cf. Charond. prooem. ap. Stob. Flor. 44, 40.

[81]) Tales passim iam protulimus; accedunt quae in Archytae fragmento apud Joann. Damascen. p. 48 Gaisf. reperiuntur locutiones *νέεσθαι ποτίφορα* (*πρόσφορα*) et *ἄγχεσθαι ἐν κακᾷ ζαλᾷ* (Grupp. p. 129). Ac metaphoricae quidem eae sunt, quod Hartenstenius iam vidit (de Archytae fragm. p. 61. m.), sed eiusmodi sunt metaphorae, quales sexcentae apud veteres Graecorum scriptores reperiuntur. De *ἄγχεσθαι ἐν κακᾷ ζαλᾷ* conf. Plat. in rep. 6 p. 496 D., Phaedon. p. 90 C., de *νέεσθαι ποτίφορα* Pind. Pyth. 8, 71: *ὅσα νέομαι*, ibiq. interpp. Sed non est dubium, quin pro *νέοιτο* in fragmento illo *νοοῖτο*

reperiatur; sed, ut revera *ἅπαξ εἰρημένον* sit, non magis tamen Judaicum colorem habet, quam *μισόδημος, μισάνθρωπος, μισόθηρος, φιλοποίμνιος* [82]) et reliqua eiusmodi composita, quae apud veterum Graecorum scriptores reperiuntur.

Quod denique in Archytae fragmento apud Stob. Flor. 43, 134 ad *νόμος* vocis vim et originem illustrandam Jovis *Νομίου* mentio fit: *διὸ καὶ Νόμιος καὶ Νεμήϊος Ζεὺς καλέεται, καὶ νομεὺς ὁ διανέμων τὰς τροφὰς τοῖς οἴεσιν*, id ad Judaicam illius indolem confirmandam [83]) minus etiam idoneum est. Nam, ut Jovis, dei ethnici, mentionem Judaeo scriptori condonemus, tamen non est, quod dei cum pastore comparationem Graecis [84]) minus usitatam, quam Judaeis [85]), fuisse concedamus; et verum si quaerimus, Archytas ille Tarentinus non a pascendo, ut putat Orellius [86]), sed a *νέμειν, διανέμειν* i. e. a tribuendo suum cuique, unde *νόμος* vocem repetit, Jovem *Νόμιον* et *Νεμήϊον* vocari dicit [87]), ab eodemque etymo praeter ipsum *νόμος* etiam *νομεύς* vocem derivat, quae a Jovis cognominibus seiungenda est: „Quapropter etiam *Νόμιος* et *Νεμήϊος* Juppiter vocatur, et *νομεὺς* is, qui ovibus pascua distribuit.“ Itaque Juppiter ille *Νόμιος* non est alius, quam *Ζεὺς Νεμέτωρ*, qui ab Aeschylo commemoratur [88]), et *Ζεὺς ὁ ἐν νόμοις βασιλεύων*, cuius Plato mentionem fecit [89]), et Juppiter ille, cui *Νέμεσις* dea adiungi solet [90]).

3. Non graviora, immo vix digna, quae respiciantur, Judaicae Philonianae doctrinae vestigia sunt, quae in fragmentorum Pythagoricorum de parentibus honorandis sententiis reperisse Gruppius sibi visus est. Nam Pempeli de parentibus fragmentum apud Stob. Flor. 79, 52, in quo deum patriarcharum respici existimat [91]): *οὐθὲν ἂν θεῷ* [92]) ... *ξόανον ἢ ἱερὸν ἔχοιμεν ἐν χρημάτων κτήσει πατέρος ἢ καὶ προπάτορος γήρᾳ παρειμένων ἢ καὶ ματέρων τὰν ἰδίαν δύναμιν ἐχουσῶν· ὁκότ' ἂν γὰρ ἀγάλλῃ τις γέρασι καὶ τιμαῖς τὼς γενέτορας, ἀγαθὰ τίθητι θεός* [93]) *κτλ.*, hoc igitur fragmentum, ut alio loco iam

---

scribendum sit, quod iam dudum Jacobsius restituit in Lectt. Stob. (Supplem. Lectionum ad Th. Gaisf. edit. p. 149.)

[82]) Cf. Plato in rep. 8 p. 566. Phaedon. p. 89. Xenoph. cyneg. 3, 9. Theocrit. 5, 106.

[83]) Grupp. l. c. p. 92.

[84]) Plato in Critia p. 109 B., Politic. p. 271 E., de Legg. 10. p. 902 B. 906 A. Cf. Apollo *Νόμιος* apud Callim. h. in Ap. 47. coll. Cic. de nat. deor. 3, 23, Aristaeus *Νόμιος*, Diodor. Sic. 4, 83.

[85]) Cf. Ps. 23, 1. Jer. 13, 17 al.

[86]) Orellius Opusc. Gr. sent. et mor. II. p. 259 hunc locum, quasi *νομεύς* ad Jovis cognomina pertineat, sic interpretatur: „Juppiter quoque Nomius et Nemeius vocatur et *νομεύς* (opilio), quod ovibus pascua tribuat.“ Non *ὡς διανέμων*, sed *ὁ διανέμων* scriptum legitur.

[87]) De Jove Tarentinorum cf. Schol. Plat. ed. Bekk. p. 466.

[88]) Sept. adv. Th. 484.

[89]) Plato in Critia p. 121 B.

[90]) Pind. Ol. 8, 86.

[91]) Grupp. p. 139: „Desgleichen ist auch die Elternliebe in unsern Fragmenten ein beliebtes Thema, wie z. B. schon die Ueberschrift des dem Pempelos untergeschobenen Bruchstücks (bei Orelli p. 344) zeigt, und auch hier treten die Eltern in Beziehung zu dem patriarchalischen Gott.“

[92]) Meineke collato Platonis loco, unde fragmentum hoc transscriptum est, legi jubet: *οὐθὲν ἂν ποτὶ θεῶν ξόανον τιμιώτερον ἔχοιμεν κτλ.* Nam excidisse aliquid in promptu est.

[93]) Respondet illud *ἀγαθὰ τίθητι θεὸς* sequenti Platonicae locutioni *γέγηθεν ὁ θεός*, itaque interpretandum videtur: „in bonam partem accipit“ vel „boni facit deus“, quamquam etiam ex Orellii interpretatione: „vicissim deus bona rependit,“ sententia procedit vetere scriptore Graeco non indigna; cf. Plato de legg. p. 931 C. coll. 717 C. sq. Hom. Il. 9, 453—457. Orpheus ap. Stob. Flor. 79, 28.

indicavimus [94]), nihil est nisi interpretatio Dorica loci Platonici De Legg. 11 p. 931: *οὐδὲν πρὸς θεῶν τιμιώτερον ἄγαλμ' ἂν κτησαίμεθα πατρὸς καὶ προπάτορος παρειμένων γήρᾳ καὶ μητέρων τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐχουσῶν, οὓς ὅταν ἀγάλλῃ τις τιμαῖς γέγηθεν ὁ θεός κτλ.* Et Perictiones illud apud Stob. Flor. 85, 19 placitum: *θεοὺς δὲ σέβειν δεῖ* (sc. *γυναῖκα*) *ἐς εὐελπιστίην εὐδαιμονίας νόμοισί τε καὶ θεσμοῖσι πειθομένην πατρίοισι· μετὰ δὲ τούτους μυθέομαι τοὺς θεοὺς γονέας τιμᾶν καὶ σέβειν· οὗτοι γὰρ ἴσα θεοῖσι πάντα πέλουσι καὶ πρήσσουσι τοῖς ἐγγόνοισι,* quod Philonis Judaei sententiae a Gruppio prolatae [95]): *οἱ γὰρ γονεῖς μεταξὺ θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως εἰσι, μετέχοντες ἀμφοῖν,* non plane dissimile est, una cum Archytae dicto apud Stob. Flor. 43, 143: *δεῖ τὸν νόμον τὰ περὶ θεοὺς καὶ δαίμονας καὶ γονέας καὶ ὅλως τὰ καλὰ καὶ τίμια πρᾶτα τίθεσθαι, δεύτερον δὲ τὰ συμφέροντα,* nemo ab alio auctore, quam a complurium deorum cultore, repetet. Similes vero sententiae si desiderantur, primo loco deos et daemones, proximo parentes esse colendos, una cum Archyta et Perictione etiam Hesiodus, Pindarus, Euripides, Socrates, Plato, Isocrates, Zeno Stoicus [96]) et reliqui plerique, qui locum illum de pietate in parentes tetigerunt [97]), in his, si Aristoxeno fidem habemus, etiam Pythagorei veteres [98]), docuerunt, et ad Philonis Judaei placitum Pythagoreis istis propius iam Menander accessit sententia illa, quae exstat apud Stob. Flor. 79, 26:

νόμος γονεῦσιν ἰσοθέους τιμὰς νέμειν.

Itaque ex omnibus argumentis, ex quibus fragmentorum illorum de lege, de regno, de parentibus doctrinam a Philonis Judaei schola repetere iubemur, nullum est, quod non prorsus reiiciendum sit.

VIII. Restat, ut videamus, in fragmentis illis quid de nudis aliquot verbis statuendum sit, quae aut Judaicam indolem prodere aut certe a Graecorum veterum sermone abhorrere Gruppio visa sunt, *ψαλτήριον* dico, instrumenti musici nomen, quo ei, nisi fallimur, psalteria Alexandrinorum V. T. interpretum [1]) in memoriam revocata sunt [2]), *βουνός* et *σκῆνος* nomina, quae quum aliis indiciis, tum eo, quod in Alexandrina V. T. interpretatione potissimum reperiantur, in suspicionem venire existimat [3]), et

---

[94]) Cf. quaestionum harum part. I. p. 10.

[95]) Grupp. p. 140: „Was aber die ganze Auffassung anlangt, so bietet sich uns aus Philo's Schrift de colendis parentibus im 1. Capitel eine Stelle zum Vergleich an: *Οἱ γὰρ γονεῖς κτλ.*" Philon. Opp. ed. ster. Lips. V. p. 54.

[96]) Hesiod. Op. et D. 185 sqq. 331 sqq., Pind. Pyth. 6, 23., Eurip. ap. Stob. Flor. 1, 8., Socrat. ap. Xen. Mem. 4, 4, 19., Plat. de legg. 4. p. 717 B. Aristot. Top. 1, 11. Isocrates ad Demon. 16, Zeno Stoicus ap. Diog. Laert. 8, 120.

[97]) Cf. Lasaulx, Studien des klass. Alterth. p. 81. 165. Similis Aegyptiorum veterum doctrina fuit teste Euphanto (Olynthio) apud Porphyr. de abstin. 4, 10. Cf. Diod. Sic. 1, 92.

[98]) Aristoxen. ap. Stob. Flor. 79, 45 (cf. Aur. Carm. 1—4). Ceterum quae apud Stob. Flor. 79, 46—48 ex eodem Aristoxeni libro excerpta exhibentur, una cum Pempeli fragmento *περὶ γονέων*, manifesto ex Platonis Legg. 11. p. 930 E. sumta sunt et librarii errore Aristoxeno adscripta videntur.

[1]) Gen. 4, 21. Job. 21, 12: *ψαλτήριον καὶ κιθάραν*, Jes. 38, 20 al. Ab Hieronymo ep. 53, 8; 125, 11 etiam liber psalmorum *ψαλτήριον* dicitur.

[2]) Grupp. p. 130.

[3]) De *βουνός* voce Grupp. p. 134, de *σκῆνος* p. 129, 134.

καί semel in fragmento aliquo ex Judaica, ut putat, loquendi consuetudine pro *ἀλλά* positum [4]; nam cetera iam in transcursu illustravimus [5]).

1. Sed *ψαλτήριον*, musicum instrumentum, quocum in uno fragmentorum a Callicratida Lacone, incertae aetatis Pythagoreo, familiae ratio comparatur [6]), ut ab Euryphamo et Diotogene vita humana et respublica cum lyra [7]), quidquid offensionis habere Gruppio visum est [8]), non solum nomen gerit origine Graecum [9]), sed etiam, quum aliis veterum scriptorum [10]), tum Aristoteli iam probe notum fuit [11]) et Juba teste ab Alexandro Cythereio, h. e. a Laconum populari [12]), chordis suppletum est [13]), ut dubitari non possit, quin, si non per totam Graeciam, at certe in Laconica, h. e. in illius Pythagorei, a quo commemoratur, patria, usitatum fuerit, unde quomodo Alexandrinis V. T. interpretibus innotescere potuerit, si Cyrenaeos, Alexandrinorum vicinos, ex insula Laconica in sedes suas Africanas immigrasse meminerimus [14]), facile intelligitur. Ipsa autem sive familiae sive vitae sive reipublicae cum instrumento

---

[4]) Grupp. p. 93.

[5]) Diximus de *αἰτία πρὸ αἰτίας* locutione Gruppio (p. 116) suspecta in quaestionum harum particula I. p. 9. §. 1. not. 46; de *χειρόκμητον, ξόανον, ἵδρυμα* vocibus I. p. 10—12 (coll. Grupp. p. 135. 139); de *γνῶσις, σκοπιά, ἁμαρτήλατος ὁδός, ἔργα θεοῦ, δύναμις αὐτοῦ καὶ ἀλήθεια, λόγῳ καὶ νόῳ ὁρατός* verbis et locutionibus II. p. 13—20 (coll. Grupp. p. 89, 91, 134, 136, 140, 142); de *παρεπιδημία, σάρκινος* III. p. 3 sqq. (coll. Grupp. p. 130 sq.); de *νεέσθαι πρόσφορα* et *ἄγχεσθαι ἐν κακᾷ ζαλᾷ* locutionibus supra IV. p. 11 not. 81. De *χειρόκμητον* voce cf. etiam Democrit. ap. Diog. Laert. 9, 49. Vitr. 9, 3.

[6]) Callicratidas enim Laco, breviloquentiae Laconicae ceteroquin parum studiosus, in fragmento apud Stob. Flor. 85, 61 omnem familiam, ut psalterium, tribus rebus indigere ait: instructione, harmonia et pulsu musico. Cf. not. 8.

[7]) Eurypham. ap. Stob. Flor. 103, 27, Diotog. ib. 48, 62.

[8]) Grupp. p. 130: „Das Bruchstück des Pythagoreers Euryphamos (bei Orelli p. 300) vergleicht den Menschen mit einer Lyra: *ἀνθρώπω γὰρ ὁ βίος λύρας ἐξακριβωμένας καὶ κατὰ πᾶν ἐπιτελέος ἐάσας εἰκών ἐντι.* Das hätte nun wohl auch ein Grieche sagen können; allein in dem angeblichen Fragment des Callicratidas (bei Orelli p. 336) kommt derselbe Vergleich wieder, und da verräth sich der Jude, indem statt der Lyra hier *ψαλτήριον* gesetzt ist: *ὡς δ᾽ ἁπλῶς εἰπεῖν, πᾶς ὁ οἶκος καθάπερ ψαλτήριον τριῶν τούτων χρῄζει τυχέν· ἐξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἁφᾶς τινος καὶ χρήσιος μωσικᾶς.* Die obige aus dem Fragment des Euryphamos citirte Stelle fährt aber fast genau mit denselben Worten fort, nämlich: *λύρα τε γὰρ πᾶσα χρῄζει τριῶν τούτων τυχέν· ἐξαρτύσιος, συναρμογᾶς, ἐπαφᾶς τινος μωσικᾶς* cet. Konnte das Wort *ψαλτήριον* auch von einem Griechen gebraucht werden, so würde es ihm doch eine besondere und specielle Art von Instrument sein, dessen man sich nicht zu einem so allgemein gestellten Vergleich bedienen wird, und am wenigsten kann es mit der Lyra gleichbedeutend sein, wohl aber im Munde eines Juden."

[9]) Cf. Apollodorus ap. Athen. 14. p. 636: *ὃ νῦν ἡμεῖς λέγομεν ψαλτήριον, τοῦτ᾽ εἶναι μάγαδιν κτλ.* Cf. *ψάλλειν* ap. Aeschyl. Prom. 1019. Aristoph. Eq. 522, *ψαλμός* Pind. fr. 91, 3. Eurip. Jon. 173., *ψάλτρια* Plat. Prot. p. 347 A.

[10]) Apollod. l. c. Cic. de harusp. resp. 21. Varro ap. Non. p. 215, 16. Virg. Cir. 178.

[11]) Aristot. probl. 19, 23: *ἔτι οἱ ἐν τριγώνοις ψαλτηρίοις τῆς ἴσης ἐπιτάσεως γενομένης συμφωνοῦσι διὰ πασῶν.*

[12]) Nam Cythera insula antiquitus ad Laconicam pertinuit. Thuc. 4, 53.

[13]) Athen. 4 p. 183 C: *τὸ δὲ ψαλτήριον, ὥς φησιν Ἰόβας, Ἀλέξανδρος ὁ Κυθήριος συνεπλήρωσε χορδαῖς καὶ ἐγγηράσας τῇ Ἐφεσίων πόλει, ὡς σοφώτατον τῆς ἑαυτοῦ τέχνης τουτὶ τὸ εὕρημα ἀνέθηκεν ἐν Ἀρτέμιδος.*

[14]) Sc. ex Thera insula. Herodot. 4, 150 sqq. Pind. Pyth. 4., Callim. hymn. in Apoll. 75. Strab. 17 p. 837.

musico comparatio in philosophis, qui musicae tam studiosi fuerunt, ut non solum animi conturbationes lyra componendas [15]), sed etiam rerum originem harmoniae ope explicandam putarent [16]) et ipso Aristotele teste universum mundum orbium suorum motu dulcissimos concentus efficere docerent [17]), neminem offendet. Ceterum etiam apud alios philosophos eiusmodi comparationes reperiuntur [18]).

2. *Βουνός* nomen, quo Dius Pythagoreus in fragmento Dorice scripto semel usus est ad collem significandum vitibus obsitum [19]), revera, ut affirmat Gruppius [20]), non solum in Alexandrina V. T. interpretatione saepius reperitur [21]), sed etiam, si non Phrynicho [22]), at certe Aelio Dionysio teste a Philemone comico tanquam barbarum elusum est [23]). Sed tamen non ab omnium Graecorum lingua hanc vocem alienam fuisse, quum Strabonis et Polybii, qui ipsa utuntur [24]), et Aeschyli, qui Peloponnesum *Ἀπίαν βοῦνιν* dicit [25]), auctoritate, tum, si non *Ἥρας βουναίας* apud Corinthios cognomine [26]), at certe Herodoti testimonio confirmatur, qui et Graecae linguae [27]) et Cyrenaeis [28]) eam vindicat; a Phrynicho autem, qui accuratius, quam Aelius Dionysius, ipsius apud Philemonem usum illustravit, Atticae quidem dialecto abiudicatur, sed Syracusanae poesi expresse tribuitur [29]). Itaque

---

15) Chamaeleo ap. Athen. 14 p. 623 sq., Plut. de virt. mor. p. 441., de Is. et Os. p. 384. Porphyr. V. P. 30. Jambl. V. P. 64. Aelian. V. H. 14, 23. Cf. Brandis Gesch. d. Phil. I. p. 498. m.

16) Philol. ap. Stob. Ecl. I. p. 458. Diog. Laert. 8, 85. Boeckh. Philol. p. 62. Nuper tamen exstiterunt, qui etiam Philolai fragmenta in suppositorum numerum referenda esse censerent, quamquam non tam audaces fuerunt, ut a Philonis Judaei schola ea repeterent.

17) Aristot. de coelo 2, 9 ibiq. Simpl., Porphyr. in Ptolem. harm. p. 257. Cic. de nat. deor. 3, 11. Id. de rep. 6, 18 (Somn. Scip. 5).

18) Heraclitus ap. Plat. Conv. p. 187 A. Plut. de Is. et Os. 2. p. 369. Cf. Demophili simil. 4. Orell. opusc. Gr. sent. I. p. 4. 442.

19) Dius ap. Stob. Flor. 65, 17. Ipsum locum quaest. part. I. p. 11 protulimus.

20) Grupp. p. 134.

21) Gen. 31, 46. Exod. 17, 9. Num. 23, 9. Deut. 33, 15. Jos. 5, 3; item in N. T. Luc. 3, 5; 23, 10, et *βουνίζειν* verbum Ruth. 2, 14. 16.

22) Cf. not. 29.

23) Eustath. p. 880, 30. ed. Rom.: *Αἴλιος δὲ Διονύσιος λέγει, ὅτι Φιλήμων ἐπισκώπτει τὸ ὄνομα* (sc. *βουνὸς*) *ὡς βάρβαρον· λόφον γὰρ καλοῦσιν· ἕτεροι δὲ ὅτι βουνὸν Φιλήμων ἐν Νόθῳ ὡς σύνηθες τίθησιν, ἄλλοθι δὲ ὡς ξενικὸν ἐπισκώπτει.* Cf. Meineke Com. fr. T. IV. p. 16. 46.

24) Strab. 6. p. 274: *βουνὸν τεφρώδη τὴν χρόαν κτλ.*, Polyb. 3, 83: *τοὺς ἐν δεξιᾷ βουνούς κτλ.* Cf. *βουνοειδής* apud Diod. Sic. 5, 40. Plut. Thes. 36., *βουνώδης* apud Plut. Crass. 25.

25) Aeschylus Suppl. 104. 117: *ἱλέομαι μὲν Ἀπίαν βοῦνιν*, i. e. A. tumulosam, 747: *ἰὼ γᾶ βοῦνις.*

26) Paus. 2, 4, 7. Pausanias tamen hoc cognomen a nomine aedificatoris derivat.

27) Herodot. 4. 192: *τὸ δὲ οὔνομα τοῦτο* (sc. *ζεγέριες*) *ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί.*

28) Herodot. 4, 199: *ἔχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρη, ἐοῦσα ὑψηλοτάτη ταύτης τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς ὥρας ἐν ἑωυτῇ ἀξίας θωύματος· πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὀργᾷ ἀμᾶσθαί τε καὶ τρυγᾶσθαι· τουτέων δὲ δὴ συγκεκομισμένων τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὀργᾷ συγκομίζεσθαι τὰ βουνοὺς καλέουσι* (scil. *Ἑλληνικῶς* coll. 4, 192. v. not. 27).

29) Phrynich. Ecl. p. 355 ed. Lobeck: *βουνός: ὀθνεία ἡ φωνὴ τῆς Ἀττικῆς· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ χρησάμενος τῷ ὀνόματι, συνεὶς ξένως κεχρημένος σημαίνεται ὡς ἀσαφῶς διαλεγόμενος· εἰπόντος γάρ τινος·*

βουνὸν ἐπὶ ταύτῃ καταλαβὼν ἄνω τινά·

ὁ προσδιαλεγόμενος, οὐ συνεὶς τὸ ξένον τοῦ ὀνόματος, φησί·

τίς ἐσθ' ὁ βουνός; ἵνα σαφῶς σου μανθάνω.

ἐν δὲ Συρακουσίᾳ ποιήσει καθωμίληται· ἀλλ' οὐ προσίεται ὁ Ἀθηναῖος τὴν ἀλλοδαπὴν διάλεξιν· ὅπου

dubitari non potest, quin Doricae certe dialecti, qua et Syracusani et Cyrenaei et totius Ἀπίας βούνιδος incolae usi sunt, propria fuerit et, quamquam a Philemone comico Attico elusa est, sensim tamen in communem dialectum, qua Polybius et Strabo et Alexandrini scriptores utuntur, recepta sit[30]). Dii autem Pythagorei fragmentum Doricum βουνός vocis usu commendatur potius, quam suspectum redditur.

3. Σκῆνος sive σκᾶνος vox a Gruppio suspecta habetur, quod, quamquam proprie, ut σκηνή, tabernaculum, tentorium, tectum vel umbraculum significet, tamen in Pythagoreorum fragmentis, audacius, quam pro Graecorum veterum loquendi consuetudine, ut σκῆνος et σκήνωμα in bibliis sacris[31]), pro σῶμα ad corpus, animi domicilium, significandum usurpata reperiatur[32]); nam sic sane tam Archytas, Aresas, Dius, Ecphantus, Perictione, Theages, quam Ocellus Lucanus et Timaeus Locrus, ea utuntur[33]). Addere vir doctus poterat, a grammaticis veteribus cognatae σκηνή vocis[34]) apud Menandrum usum ad domicilium vel deversorium significandum ex Asia repeti teste Photio in Lexico p. 518, 16: σκηνή: ἡ οἰκία καὶ καταγωγή· ὡς Ἀσιαγενῆ τὴν λέξιν (scil. σημειοῦνται)· οὕτως Μένανδρος[35]). Sed ipsa vocabula una cum derivatis suis a vetustioribus scriptorum iam usurpata sunt, σκηνή et σκήνημα, quum ab aliis, tum ab Aeschylo[36]) et Xenophonte[37]), σκήνωμα ab Euripide[38]) et Xenophonte[39]); σκῆνος si non ab ipso Hippocrate Coo, at certe ab Hippocrateis[40]) et Democrito[41]) et Nicandro Colophonio[42]), ut σκηνεῖν, σκηνοῦν a Xenophonte[43]), σκηνᾶσθαι, σκηνοῦσθαι a Platone[44]); et, nisi fallimur, etiam

---

γὰρ ἀνεπίμικτος καὶ ἄχραντος βούλεται μένειν τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, Αἰολέων λέγω καὶ Δωριέων καὶ Ἰώνων, τούτων μὲν καὶ συγγενῶν ὄντων, σχολῇ γ' ἂν ἀδόκιμον, μιξοβάρβαρον πρόσειτο φωνήν· ὁ δ' οὖν κεχρημένος τῷ βουνὸς ὀνόματι Φιλήμων ἐστίν, εἷς τῶν νέας κωμῳδίας.

30) Cf. Sturz de dialecto Macedon. s. v. Lobeck ad Phryn. l. c.

31) Sapient. 9, 15. 2 Cor. 5, 1. 4. Act. Apost. 7, 46. 2 Petr. 1, 13. 14. Item σκηνόω in bibliis sacris non raro commorandi vel habitandi potestatem habet, ut Joann. 1, 14. Apoc. 12, 12. 13, 6. 21, 3.

32) Grupp. p. 129. 134.

33) Archytas ap. Joann. Damascen. p. 49 ed. Gaisf.; Aresas ap. Stob. Ecl. I. p. 850; Dius ap. Stob. Flor. 65, 16., Ecphantus ib. 47, 22., Perictione ib. 85, 19. Theages ib. 1, 67, Ocellus ap. Stob. Ecl. I. p. 850; Timaeus Locr. p. 100 A — 104 D.

34) Non longius σκῆνος a σκηνή recedit, quam νάπος a νάπη, πάθος a πάθη. Nihil talibus heteroclitis in Graeca lingua frequentius est.

35) Meineke, Com. fr. IV. p. 312. Cf. Hesych. σκηνή: ἡ ἀπὸ ξύλων ἢ περιβολαίων οἰκία.

36) Σκηνή Aeschyl. Eum. 681. Pers. 971. Soph. Aj. 3 sqq. Thuc. 2, 34. Plat. de legg. 7. p. 817 C. al., σκήνημα Aesch. Choeph. 248.

37) Σκηνή Xenoph. Cyrop. 2, 3, 1; 4, 5, 39; 6, 4, 11 al., σκήνημα Hell. 5, 3, 19.

38) Eurip. Hec. 616, Jon. 1133, Cycl. 323. — Sed Heraclid. 690. pro σκήνωμα monente Elmsleio, collato Polybii loco 18, 7, 5, σήκωμα legendum est.

39) Xenoph. An. 2, 2, 17; 7, 4, 16. Hell. 7, 4, 32.

40) Cf. Hippocratis Opp. ed. Foës. I. p. 269. 916. Plures locos, nisi fallimur, suppeditat Pierer in indice ad Hippocratis Opp. Altenb. 1806.

41) Democrit. ap. Stob. Flor. 1, 39; 10, 66; 62, 45.

42) Nicand. alexiph. 447; ther. 742, ubi σκῆνος, coll. ther. 639, ubi metri gratia σκίναρ pro σκῆνος legitur.

43) Xenoph. An. 1, 4, 9; 4, 2, 22; 5, 3, 9; 7, 7, 1, ubi σκηνεῖν vel σκηνᾶν, Anab. 4, 5, 23; 5, 5, 11; Cyrop. 2, 1, 25, ubi σκηνοῦν reperitur.

44) Plato de rep. 10 p. 621 A., Legg. 9 p. 866 D. (σκηνᾶσθαι); de rep. 10 p. 610 E. (σκηνοῦσθαι).

origine Graeca sunt, siquidem grammaticis eandem aut cum *σκιά* aut cum *σκεῦος, σκευή*, originem habere itaque proprie vel umbraculum vel vas significare videntur[45]). Metaphoricus autem vocum illarum usus ad domicilium vel deversorium vel corpus significandum, ut revera ex Asia repetendus sit, h. e. a Graecis in Asia habitantibus[46]), tamen tam antiquus est et tam facilis explicatu, ut eo Pythagoreorum quae feruntur fragmenta in suspicionem adduci non possint. Nam *σκηνή* voce, ut ipse Photius testatur, Menander iam de domicilio vel deversorio usus est[47]), *σκήνημα* synonymo Aeschylus de nido avium[48]), *σκήνωμα* Euripides de antro[49]), *κατασκήνωμα* Aeschylus de integumento[50]), *σκηνεῖν* et *σκηνοῦν* verbis Xenophon in universum pro *οἰκεῖν, διατρίβειν, κατάγεσθαι*, habitare, commorari, deverti[51]), ut bibliorum sacrorum scriptores[52]); *σκηνοῦσθαι* similiter Plato[53]); ipso autem *σκῆνος* ad corpus, animi vas vel domicilium, significandum tam Democritus Abderites[54]), quam schola Hippocratea[55]); item, praeter Axiochi dialogi scriptorem[56]), non satis notum[57]), Nicander Colophonius[58]), ut recentioribus

---

[45]) Curtius, Grundzüge d. griech. Etym. ed. 2. p. 154. Lennep. Etym. ling. Gr. v. *σκηνή*. Cf. Schol. Theocr. 15, 16: *σκηνὴν εἶπε, παρόσον ἐν ταῖς πανηγύρεσι σκιὰς ἐποίουν οἱ πωλοῦντες ταῦτα.*

[46]) Cf. not. 45 et 55. 58.

[47]) Cf. not. 35.

[48]) Aeschylus Choeph. 248: *θήραν πατρῴαν προσφέρειν σκηνήμασιν* (scil. *οὐκ ἐντελὴς γέννα εὔνις ἀετοῦ πατρός*).

[49]) Eurip. Cycl. 323: *ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν᾽ ἔχω σκηνώματα.*

[50]) Aesch. Choeph. 979: *δροίτης κατασκήνωμα.*

[51]) Xenoph. An. 4, 2, 22: *ἐσκήνησαν ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις.* Id. ib. 5, 5, 11: *ἀκούομεν — ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις.* Id. ib. 7, 7, 1: *ἐσκήνησαν εἰς κώμας.* Cf. Sturz, Lex. Xenoph. s. vv.

[52]) Cf. not. 31.

[53]) Plato de rep. 10 p. 610 E: *πόῤῥω που, ὡς ἔοικεν, ἐσκήνωται τοῦ θανάσιμος εἶναι.*

[54]) Democritus ap. Stob. Flor. 1, 39: *ψυχὴ μὲν γὰρ τελεωτάτη σκήνεος μοχθηρίαν ὀρθοῖ· σκήνεος δὲ ἰσχὺς ἄνευ λογίσμου ψυχὴν οὐδέν τι ἀμείνω τίθησι.* Id. ib. 10, 66: *ὧν τὸ σκῆνος χρηίζει, πᾶσι πάρεστιν εὐμαρέως ἄτερ μόχθου καὶ ταλαιπωρίης· ὁκόσα δὲ μόχθου καὶ ταλαιπωρίης χρηίζει καὶ βίον ἀλγύνει, τούτων οὐκ ἱμείρεται τὸ σκῆνος, ἀλλ᾽ ἡ τῆς γνώμης κακοθηγίη* (*κακογηθίη*). Id. ib. 62, 45: *οἰκέτῃσι ὡς μέρεσι τοῦ σκήνεος χρῶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλο.*

[55]) Cf. not. 40.

[56]) Axioch. 5. p. 366 A.: *τὸ δὲ σκῆνος τουτὶ πρὸς κακοῦ περιήρμοσεν ἡ φύσις.* — De dualistica doctrina, quam h. l. sequitur dialogi illius scriptor, ut Archytas ap. Stob. Ecl. I. p. 710 (Grupp. p. 69 sqq., 79 sq.), praeter Theophr. Metaph. 9 p. 322, conf. Aristot. Metaph. 13, 4: *οἱ δὲ λέγουσι τὸ ἄνισον τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν· συμβαίνει δὴ πάντα τὰ ὄντα μετέχειν τοῦ κακοῦ κτλ.*, Eth. Nic. 2, 5: *ἔτι τὸ μὲν ἁμαρτάνειν πολλαχῶς ἐστιν· τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ᾽ ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου κτλ.*, coll. Eth. Nic. 1, 4, ubi *οὐ πιθανώτερον* pro *πιθανώτερον* legendum est; quos locos temere a Gruppio p. 56. 77 in suspicionem vocatos esse, quum aliunde, tum e Theophrasti Metaph. 9 p. 322 et Aristot. Met. 1, 5 apparet. Brandis Gesch. d. gr.-röm. Philos. I. p. 454 r. 485 i. k. 503 sqq. Conf. Archytae fragm. ap. Stob. Ecl. I. p. 710: *ἀρχὰς — τὰν μὲν ἦμεν ἀγαθοποιόν, τὰν δ᾽ ἦμεν κακαποιόν*, ad quem locum Rothenbücher (Syst. d. Pyth. p. 62) annotat, *ἀγαθοποιόν* non prius, quam in Alexandrina V. T. interpretatione, reperiri. Sed praeter *κακοποιόν* apud Pind. Nem. 8, 56, Aristot. Theophr., respicienda est Democriti sententia, cuius Sextus Empiricus mentionem facit adv. Math. 9, 19: *Δημόκριτος δὲ εἴδωλά τινά φησιν ἐμπελάζειν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τούτων τὰ μὲν εἶναι ἀγαθοποιά, τὰ δὲ κακοποιά.*

[57]) C. F. Hermann Gesch. u. Syst. d. platon. Philos. I. p. 416 sqq. Cf. quaestionum harum part. III. p. 11, ubi lin. 23 pro verbis: „ante Aristophanem Byzantium" legendum est: „ante Favorinum grammaticum (Diog. Laert. 3, 62), Plutarchi aequalem (Plut. de pr. fr. 945 F.)"

[58]) Nicand. Coloph. alexiph. 447: *ἀπὸ μόσχου σκήνεος.* Id. ther. 742: *σκήνεσι πυθομένοισι.* Cf. ther. 693.

scriptoribus σκῆνος pro σῶμα usurpantibus[59]) non defuisse exempla satis antiqua appareat. Neque audacior, neque difficilior explicatu metaphoricus hic σκῆνος vocis usus est, quam aliae metaphorae significando corpori inservientes. Cicero enim corpus modo vas, modo receptaculum, modo domicilium animi dixit[60]); Lucretius item non raro vas[61]); Empedocles σαρκῶν χιτῶνα[62]), et Platone teste fuerunt, qui corpus modo animi carcerem[63]), modo sepulcrum, σῆμα, dicerent[64]). Pythagoreis vero tales corporis significationes non displicuisse, quisquis doctrinae ipsorum de animorum origine et natura memor est[65]), non mirabitur.

4. Quod denique καί particula in Archytae fragmento apud Stob. Flor. 43, 135 semel pro ἀλλά posita reperitur: πλεονεξία γὰρ οὐκ ἔστι τούτου (sc. λογισμοῦ) γενομένου καὶ ἰσότας ἐστίν, id non est certius Judaicae dictionis[66]) indicium; immo eadem prorsus, quum aliorum locorum[67]), tum illius Platonici ratio est Theaetet. p. 176 B: ἵνα δὴ μὴ κακὸς καὶ ἵνα ἀγαθὸς δοκῇ εἶναι. A quonam vero Judaeorum καί particula pro ἀλλά usurpata sit, nescimus et Gruppius non indicavit.

IX. At difficultatum, de quibus agimus, difficillima inventu nondum submota est. In Anonymi enim dissertationibus ethicis, quae, Dorice scriptae et ab Orellio una cum reliquiis Pythagoricis editae[1]), Gruppio ab eodem scriptore, cui cuncta fere fragmenta Pythagoreorum tribuit, profectae videntur[2]), una reperitur, περὶ δικαίω καὶ ἀδίκω inscripta, in qua, postquam exemplis comprobare auctor conatus est, temporibus licere falsa loqui et surripere vel auferre aliquid, Cleobulinae poetriae[3]) et Aeschyli tragici auctoritate utens ita pergit: θέλω δὲ καὶ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων μαρτύριον ἐπαγαγέσθαι, Κλεοβουλίνης·

ἄνδρ᾽ εἶδον κλέπτοντα καὶ ἐξαπατῶντα βιαίως,
καὶ τὸ βίᾳ ῥέξαι, τοῦτο δικαιότατον.

ἦν πάλαι ταῦτα. Αἰσχύλου δὲ ταῦτα·

ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός,
ψευδῶν δὲ καιρὸν ἔσθ᾽ ὅπου τιμᾷ θεός.

---

[59]) Aretaeus Cappad. de curat. phrenit. 1, de cur. apopl. 4. 6. al., Max. Tyr. 8, 3 ed. Reisk., Longin. de subl. 32, Aelian. hist. an. 5, 3; 9, 23.

[60]) Cic. Tusc. 1, 22, 52: „Nam corpus quidem quasi vas est aut aliquod animi receptaculum.“ Id. ib. 1, 24, 58: „Neque ea plane videt animus, quum repente in tam insolitum tamque perturbatum domicilium immigravit.“

[61]) Lucretius de rer. nat. 3, 441. 554. 794; 5, 138; 6, 16.

[62]) Empedocles ap. Stob. Ecl. I. p. 1050.

[63]) Plat. Cratyl. p. 400 C. Cf. Cic. Tusc. 1, 30, 74; de sen. 21; de rep. 6, 14. al.

[64]) Plat. Gorg. p. 493 A. Cratyl. l. c.

[65]) Cf. quaest. part. III. p. 6. sqq.

[66]) Grupp. p. 93 ad l. c.: „Vielleicht könnte man in dem Gebrauch des letzteren καί, wo man ἀλλά erwarten sollte, etwas Hebräisches finden.“

[67]) Corn. Nep. X, 2, 5: „Id medici non tacuerunt et ad Dionysium filium sermonem retulerunt.“ Cf. id. ib. XIV, 6, 4 ibique interpp.

[1]) Orelli, Opusc. Graec. vet. sent. et mor. T. II. p. 210 sqq.

[2]) Grupp. p. 126. 127. 144—149.

[3]) De Cleobuline sive Eumetide, Cleobuli Lindii filia, eiusque aenigmatis cf. Menag. ad Diog. Laert. 1, 89. Fabric. Bibl. Gr. T. II. p. 117. 121. 654. IV. p. 469 ed. Harl., Bergk, de reliq. comoed. Att. antiq. p. 112 sqq.

Et quamquam nemini sane non arduum videbitur ac difficile, ex his verbis Judaeum scriptorem, tanquam ex ungue leonem, cognoscere, Gruppio tamen contigit. Nam Cleobulinen ait aenigmata scripsisse; distichon autem illud, quod ei h. l. tribuatur, quum, quid significet, enucleari non possit, aenigmatis nomine plane indignum videri, itaque non posse Cleobulinae assignari[4]); sed manifesto durum et violentum hominem eo carpi et perstringi[5]); nec facile durius vel violentius quemquam egisse, quam Flaccum, Tiberii et Caligulae praetorem, in Judaeos Alexandrinos[6]), itaque vix sibi dubium videri, quin a Judaeo, fragmentorum Pythagoricorum scriptore, in Flaccum illum, Judaeorum oppressorem, scriptum et Cleobulinae suppositum sit[7]). Neque alios in reliquiis illis Pythagoricis deesse locos, quibus Judaeus auctor vel Flacci vel Romanorum duritiem cavillari videatur[8]); scriptorem vero eo ipso, quod mendacio salubri patrocinetur, fraudem suam confiteri videri[9]).

Haec Gruppii argumentatio; sed non solum talis est, quae, postquam cetera argumenta, quibus demonstrasse sibi videtur, Pythagoreorum dubiorum reliquias a Judaeo scriptas esse, refutavimus, per se iam concidat, sed etiam, quum multis nominibus vituperanda sit, tum ideo prorsus reiicienda, quod

---

[4]) Grupp. p. 145: „Ich halte nun von diesen beiden Dichterstellen die zweite für echt, die erste aber für unecht (!); der Fälscher selbst hat sie gemacht. Cleobuline war im Alterthum bekannt wegen ihrer Räthsel: aber ist denn das vorliegende ein solches? Wenigstens gewiss nicht in dem gewöhnlichen Sinne des Worts und in welchem Cleobuline die ihrigen schrieb.“ Item p. 146: „Es giebt und kann kein Wort und keinen Begriff geben, welches die Lösung jenes Distichons enthielte.“

[5]) In hanc sententiam Gruppius ab Orellio inductus videtur, qui et ipse haesitans, quid aenigmate significetur: „Opinor“, inquit, „Cleobulinen hoc epigrammate significare voluisse tyrannum quendam, qui potestate sua fretus omnique pudore deposito subditos suos aperte expilabat vi minisque adhibitis, adeo ut ipsi obsistere iuraque sua defendere non auderent.“ Cf. Orelli l. c. II. p. 647.

[6]) Grupp. p. 146 sq.: „Es käme nun darauf an, ob zu entdecken gelänge, worauf jene jedenfalls vorhandene gehässige Anspielung (sc. in disticho illo, quod Cleobulinae tribuitur) hinziele. Ich glaube so glücklich gewesen zu sein und zwar hat mich Philo nicht nur auf die Spur geführt, sondern mir die ganze Sache auch vollständig aufgeklärt. Es giebt unter den Schriften des Philo eine, welche den Titel führt: ***Εἰς Φλάκκον*** (sc. Opp. T. II. p. 517 ed. Mang.) Flaccus war unter Tiberius und Caligula römischer Statthalter in Aegypten, der, namentlich in späteren Jahren, die zahlreichen Juden in Alexandrien mit schwerem Druck sein Vorurtheil empfinden liess. Als Caius zur Regierung kam, wollten die Juden eine besondere Gesandtschaft an den Kaiser senden, etc.“

[7]) Grupp. p. 147: „Nun glaube ich, dass hiemit (cf. not. 6) die Beziehung gefunden und das Räthsel gelöst sei. Flaccus ist jener *κλέπτων* und der Gegenstand seines Diebstahls ist das unterschlagene Gratulationsschreiben (sc. an Caius Caligula, cf. not. 6); was konnte auch für die Juden damaliger Zeit von grösserer Wichtigkeit sein! Das *βίᾳ ῥέξαι* aber erklärt sich zum Ueberfluss, denn die Schrift des Philo ist nichts anderes, als eine Aufzählung der unerhörten Gewaltthätigkeiten, mit denen Flaccus die alexandrinischen Juden verfolgte, sie auf alle Weise beschimpfend, und ihnen sogar in ihren Religionsgebräuchen zu nahe tretend. Etc.“

[8]) Grupp. p. 147 sq.: „Von alle dem nun scheinen sich, sobald man es einmal weiss (!), auch fast durchgehends in den Fragmenten die leisen Spuren zu finden. Wir verstehen jetzt, warum dem Herrscher in den Fragmenten des Archytas empfohlen wird, seine Schafe nicht zu hassen und gegen seine Untergebenen menschlich zu sein (*φιλανθρώπως*), und der schwere Druck, unter dem die damaligen Juden seufzten, scheint sich unter anderem in dem Fragment des Ecphantos bei Stob. [Flor. 47, 22] abzuspiegeln.“ Cf. not. 12.

[9]) Grupp. p. 144: „Dann folgen die Worte (sc. Anon. diss. 3 p. 220): *ἐπὶ δὲ τὰς τέχνας τρέψομαι καὶ ταῦτα ποιητῶν· ἐν γὰρ τραγῳδοποιΐᾳ καὶ ζωγραφίᾳ ὅστις πλεῖστα ἐξαπατῇ ὅμοια τοῖς ἀληθινοῖς ποιέων, οὗτος ἄριστος.* Ich habe den Verfasser in Verdacht, hiemit seine eigene Fälschung eingestanden und entschuldigt, ja sich derselben versteckt gerühmt zu haben (!).“

a falsa illa sumptione proficiscitur, distichon illud, quod Cleobulinae h. l. tribuitur, non esse aenigma. Immo non solum aliis aenigmatis illud simillimum[10]), sed etiam, quid significet, minime obscurum est. Apposite enim Socrates apud Xenophontem Mem. 4, 2, 15, exponens alicui, posse, quae natura sua injusta videantur, temporibus iusta fieri: *τί δέ*, inquit, *ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθεὶς ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὰν πόλιν ἐξανδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα. Τί δ'; ἂν ἐξαπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; Δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. Ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, οὐ δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα, ἔφη*[11]). Unde luce clarius apparet, Cleobulines aenigmate belli ducem, *στρατηγὸν πολεμοῦντα*, significari, et ipsum aenigma etiam verbis tam accurate cum Xenophontis loco congruit, ut dubitari non possit, quin Socrati vel Xenophonti iam notum fuerit. Itaque non est, quod Cleobulinae abjudicetur, et minus etiam est, quod Judaeo scriptori vindicetur et in Flaccum illum, Judaeorum oppressorem, scriptum putetur.

Neque ceteroquin vel in Anonymi illius dissertationibus vel in Pythagoreorum quae feruntur reliquiis quidquam reperitur, quod ad Flaccum illum spectet. Nam Ecphanti locis, quibus Gruppio Judaeus scriptor de Romanorum duro imperio queri[12]) et Flacco vel Romanis modo blandiri[13]), modo dente venenato insidiari videtur[14]), item neque Romanorum neque Flacci ullo verbo mentio facta est, neque Judaici scriptoris ullum apparet vestigium; nam homines, qui quererentur, blandirentur,

---

[10]) Athen. 10 p. 452 C: *πολλοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοί τινές εἰσιν, οἷον·*
ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν.
τοῦτο δὲ σημαίνει σικύας προσβολήν. Noverunt hoc aenigma etiam Aristoteles Rhet. 3, 2, Poet. 22, Plutarchus Conv. sept. sap. p. 154 B., Demetrius Phalereus de elocut. 102., Schol. Hermog. ed. Walz, VI. p. 200, Schol. Anon. VII. p. 949, ubi prior versus ita legitur: *εἶδον ἐγὼ πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα.* Scriptum est ab ipsa Eumetide, h. e. a Cleobuline, Plutarcho teste l. c. Simile aenigma etiam in Anthol. Palat. XIV. 19 legitur. Imitatus est illud aenigmatum genus Sophocles in Aj. 1142: *ἤδη πότ' εἶδον ἄνδρ' ἐγὼ γλώσσῃ θρασύν κτλ.*, item 1150: *ἐγὼ δέ γ' ἄνδρ' ὄπωπα κτλ.*

[11]) Item Xenoph. Mem. 3, 1, 6. Plato de rep. 1 p. 334 A., Stoici ap. Stob. Ecl. II. p. 230, Quintil. 2, 17, 19. 27.

[12]) Gruppius p. 148 citat Ecphanti locum ap. Stob. Flor. 47, 22: *ἐπὶ δὲ γᾶς ἄνθρωποι ἀπῳκισμένον χρῆμα καὶ πολὺ τᾶς καθαρωτέρας φύσιος ἐλαττεύμενον καὶ πολλὰ τᾷ γᾷ βαρυνόμενον, ὡς ἀπὸ τᾶς ματρὸς αὐτὸ μόγις ἐπᾶρθαι, αἰ μὴ θεόμοιρός τις ἐμπνοίησις ἐλέῳ ζῴῳ συνᾶψεν αὐτὸ τῷ κρέσσονι μέρει, δεικνῦσα τὰν ἱερὰν τῶ γεννάτορος πότοψιν.*

[13]) Grupp. l. c.: „In einem gleichfalls dem Ecphantos beigelegten Bruchstück — wechseln stark aufgetragene Schmeicheleien mit versteckten Mahnungen, dass es schwer sei, sich als Despot zu halten (sc. ap. Stob. Flor. 48, 64): *Καὶ ἐν μὲν τᾷ χώρᾳ τᾷ σελάνας ἔνερθεν τὰ δι' εὐθείας ἰόντα σώματα ἅ τῶ δαίμονος φύσις ἔχει τὰν διεξαγωγάν· ἐν δέ τᾷ γᾷ καὶ παρ' ἁμῖν ἀριστοφυέστατον μὲν ὤνθρωπος, θειότατον δ' ὁ βασιλεύς, ἔν τε κοινᾷ φύσει πλεονεκτέων τῶ κρέσσονος, τὸ μὲν σκᾶνος τοῖς λοιποῖς ὅμοιος, οἷα γεγονὼς ἐκ τᾶς αὐτᾶς ὕλας, ὑπὸ τεχνίτα δ' εἰργασμένος λῴστω, ὃς ἐτεχνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρώμενος ἑαυτῷ· κατασκεύασμα δὴ ὦν ὁ βασιλεὺς ἓν καὶ μόνον ἐντὶ οἷα τύπος τῶ ἀνωτέρω βασιλέως, τῷ μὲν πεποιηκότι γνώριμον ἀεί, τοῖς δ' ἀρχομένοις ὡς ἐν φωτὶ τᾷ βασιλήᾳ βλεπόμενον· τᾷδε γὰρ κρίνεταί τε καὶ δοκιμάζεται ὡς τὸ κράτιστον ἐν πτανοῖς ζῷον ἀετὸς* (cf. Hom. Il. 24, 311) *ἀντωπὸν ἁλίω γενόμενον* (cf. Sil. Ital. Pun. 10, 110. Lucan. Phars. 9, 902. Aelian. de nat. an. 2, 26)."

[14]) Grupp. p. 148: „Und doch scheint unter aller dieser Schmeichelei ein Giftzahn zu lauern; man sehe nur das Folgende (sc. Ecphant. ap. Stob. Flor. 48, 64): *μαρμαρυγαί τε γὰρ πολλαὶ καὶ σκοτοδινιάσιες ὡς ἐφ' ὕψος ὀθνῆον ἐπιβάντας τὼς νόθως ἀπήλεγξαν· τοῖς δὲ προσηκόντως κατ' οἰκηότατα πρὸς αὐτὰν ἐπὶ τοῦτο ἀφιγμένοις οἰκήσιμος, κεχρῆσθαι δυναμένοις αὐτᾷ· ἁ μὲν ὦν βασιλήα χρῆμα εἰλικρινές τε καὶ ἀδιάφθορόν ἐντι καὶ δι' ὑπερβολὰν θειότατος δυσέφικτον ἀνθρώπῳ.*"

stomacharentur, inter omnes gentes omni tempore fuerunt. In Anonymi vero dissertationibus ethicis res non minus vulgares tractantur, a sexcentis scriptoribus tractatae, neque illud quidem, quod de mendacio salubri vel iusto dicit, tam singulare est, ut inde de scriptore quidquam colligi possit. Nam idem argumentum praeter Cleobulinen et Aeschylum, quorum auctoritate ipse Anonymus utitur, etiam Herodotus, Xenophon, Plato, Isocrates, Stoici, Cicero, Quintilianus, Sextus Empiricus, alii tetigerunt[15]), et Socrates apud Xenoph. Mem. 4, 2, 14 sqq. iam ita tractavit, ut Anonymo illi exemplo fuisse videri possit, quamquam, quum alibi Stoicae doctrinae vestigia in dissertationibus eius reperiantur[16]), probabilius videtur, etiam hoc loco eum Stoicorum rationem habuisse, qui de mendacio salubri disputantes pariter ducis militaris exemplo usi sunt teste Stobaeo Ecl. II. p. 230: *τὸ μέντοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν* (sc. *τὸν σοφὸν*) *κατὰ πολλοὺς τρόπους ἄνευ συγκαταθέσεως· καὶ γὰρ κατὰ στρατηγίαν πρὸς τῶν ἀντιπάλων καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν καὶ κατ᾽ ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς*[17]). Pro Judaeo igitur cur Anonymus ille habeatur, prorsus nulla est causa, et Alexandrinum fuisse, quominus Gruppio condonetur[18]), impedimento sunt verba eius diss. 4 p. 224: *τὰ γὰρ τῇδε ὄντα ἐν τῇ Λιβύᾳ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τὰ ἐν Λιβύᾳ ἐν Κύπρῳ.* Nam hoc ipsum eo consilio dictum esse, ut de vera scriptoris patria in errorem induceremur, quae Gruppii fuit sententia[19]), eo, quod mendacio salubri patrocinatus est, confirmari non concedemus, nisi hoc pacto, ut etiam ceteris scriptoribus, qui mendacium dicere temporibus licitum esse putarunt, in rebus, quas narrant, fides abiudicetur. Nec magis concedendum est, Anonymum philosophum, de mendacio salubri disputantem, fraudem a se ipso commissam significare voluisse[20]); immo, res philosophicas tractans, non alio consilio de hoc argumento disputasse existimandus est, quam eo, quo idem Socrates, Plato, Stoici philosophi tractarunt. —

Non omnia, quae Pythagoreorem nominibus feruntur, fragmenta genuina sunt; immo, ut Hippocrati, Platoni, aliis, ita Pythagoreis sive fraude, sive errore non pauca scripta esse supposita constat[21]). Sed ad demonstrandum, scriptum vel fragmentum aliquod suppositicium esse, aliis argumentis opus est, quam iis, quae hisce quaestionibus refutavimus.

---

[15]) Herodot. 3, 72, Xenoph. Mem. 4, 2, 15 coll. 3, 1, 6, Plato de rep. 1 p. 331 C. sqq., 3 p. 389 B., Isocrates p. 231 sq., Stoici ap. Stob. Ecl. II. p. 230, Cic. de off. 3, 25. Quintil. 2, 17, 19. 27. Sext. Emp. adv. Math. 7, 43. Gell. N. A. 15, 21. Cf. Sophocl. Philoct. 109. Livius 2, 64.

[16]) Orell. l. c. II. p. 633.

[17]) Talia nescio an exposita fuerint in Chrysippi scriptis *Περὶ τῶν κατὰ χρόνους λεγομένων ἀβ'*, *Περὶ τοῦ τίνα ἐστὶ τὰ ψευδῆ ά*, *Πρὸς τοὺς νομίζοντας τὰ ψευδῆ ἀληθῆ εἶναι.* Diog. Laert. 7, 190. 191. 196. Ceterum ducis militaris exemplo etiam Plato, Quintilianus ll. cc. utuntur (not. 11).

[18]) Grupp. p. 143. 149.

[19]) Grupp. p. 149: Von solchen Anspielungen, welche der Fälscher nur zu seinem eigenen Vergnügen gemacht hat, begegnen noch einige ganz harmlose. Ich will nur eins anführen. In der 4. Dialexis des Anonymus, wo der Verfasser sich am meisten auf solche, wie man sagt, Schnippchen in der Tasche legt, heisst es: *τὰ γὰρ τῇδε ὄντα ἐν τῇ Λιβύᾳ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τὰ ἐν Λιβύᾳ ἐν Κύπρῳ.* Er will uns hier glauben machen, dass die Fragmente in Italien verfasst seien, nicht in Griechenland, am allerwenigsten aber in Afrika, wo er sich nämlich befand. Gerade hiedurch hat er sich wieder verrathen, und vielleicht ist dies ein kleiner Grund mehr, den Verfasser nirgend anders als in Alexandria zu suchen."

[20]) Cf. not. 9.

[21]) Id et in dissertatione de Pythagoreorum reliquiis Berolini 1844 edita p. 25. 28 et in harum quaestionum particula I. p. 4 indicavimus.

Vos vero, Commilitones humanissimi, monitos velim, ut in exercenda arte critica ab omni temeritate caveatis.

Valete et comparate Vos ad Lycei Regii Hosiani sacra semisaecularia die XXVIII. Julii huius anni pie celebranda! Q. D. B. V.

Dab. Brunsbergae Kal. Jun. MDCCCLXVIII.

Beckmann.

Corrigenda.

In quaestionum superiorum particula I. p. 6 lin. 19 pro „Cicero“ legatur „Velleius apud Ciceronem.“ — Ibid. p. 11 not. 55 lin. 5 sqq. verba: „Sunt qui etc. . . . *δήμου*“ deleantur.

In part. II. p. 4. lin. 12 pro „Cicero“ legatur „Velleius Epicureus ap. Cic.“ — Ib. p. 4 lin. 13 pro „idem“ leg. „ipse Cicero.“ — Ib. p. 6 lin. 26 pro „*τῆς ψυχῆς ζῶον*“ leg. „*τοῦ αἰῶνος εἴδωλον.*“

In part. III. p. 4 lin. 14 pro „Genes.“ leg.: „Conf. Genes.“ — De corrigendo loco p. 11 lin. 23 et not. 73 conf. part. IV. p. 17 not. 57.

LECTIONES.

A. ORDINIS THEOLOGORUM.

Dr. Ant. Pohlmann, P. P. O. h. t. Decanus.

I. Jobi librum interpretabitur dieb. Martis, Jovis et Saturni hora VIII—IX.
II. Evangelium secundum Marcum synoptice explicabit dieb. Lunae, Mercurii et Veneris hora VIII—IX.
III. Introductionem generalem in sacros V. et N. T. libros dabit nec non de Hermeneutica biblica disputabit dieb. Martis et Veneris hora II—III.
IV. Exercitationes aut Syriacas aut Arabicas instituet semel per hebd. hora definienda.

Dr. Andr. Menzel, P. P. O.

I. Introductione in studium theologicum praemissa priorem partem Apologetices tradet dieb. Lunae et Mercurii h. II, die Veneris h. X.
II. Dogmaticam doctrinam de DEO exponet dieb. Lunae, Martis, Mercurii et Jovis h. X.
III. Repetitorium dogmaticum instituet die Saturni h. X.

Dr. Andr. Thiel, P. P. O.

I. Historiam ecclesiasticam primi aevi excepto die Mercurii quotidie enarrabit hora IX—X.
II. Jus ecclesiasticum tradet diebus Martis, Jovis et Veneris h. VI—VII.
III. Repetitiones et exercitationes de historia ecclesiastica instituet die Mercurii h. IX—X.

Dr. Franc. Dittrich.

I. Theologiae moralis partem specialem docebit diebus Martis, Mercurii, Jovis, Veneris h. XI—XII.
II. Historiam literariam scriptorum ecclesiasticorum enarrabit diebus Martis et Veneris h. XI—XII.
III. Historiam artis christianae recentioris temporis tradet bis per hebdomadem horis definiendis.

B. ORDINIS PHILOSOPHORUM.

Dr. Franc. Beckmann, P. P. O. h. t. Decanus.

I. Aeschyli Septem adversus Thebas interpretabitur ter per hebdomadem hora X—XI.
II. Ciceronis de natura deorum libros explicabit aut Minucii Felicis Octavium bis per hebdomad. h. X—XI.
III. Historiae literarum Romanarum conspectum tradet bis per hebdomadem horis definiendis.
IV. Exercitationes philologicas instituet semel per hebdomadem hora definienda.

Dr. Laur. Feldt, P. P O.

I. Physicen docebit experimentisque illustrabit et Conversatorium de rebus physicis instituet diebus Lunae, Jovis et Veneris hora XI—XII.
II. Aut Astronomiam popularem cum Astrognosia conjunctam, aut Trigonometriam planam, sphaericam et sphaeroidicam ex libro v. Sniadecki's sphaerische Trigonometrie analytisch übersetzt von L. Feldt tradet diebus Martis et Mercurii hora XI—XII.
III. Methodum quadratorum minimorum i. e. Principium, quod in omnibus applicationibus mathesis ad philosophiam naturalem usum frequentissimum offert, diebus Lunae et Jovis hora II—III explicabit.

Dr. Jos. Bender, P. P. O.

I. Historiam recentiorem inde ab aetate Ludovici XIV. tradet ter per hebdomadem h. VIII—IX.
II. Historiam Prussiae imprimis Varmiae enarrabit bis per hebdomadem h. VIII—IX.
III. Literarum in Prussia cultarum historiam exponet semel per hebd. h. VIII—IX.
IV. Repetitiones historicas instituet h. def.

Dr. Frid. Michelis, P. P. E.

I. Logicen docebit quater per hebdom. hora IX.
II. Duodecim capita priora Geneseos ita interpretabitur, ut philosophiae naturalis et critices historiae rationes imprimis in calculum revocentur bis per hebd. hora IX.
III. Selecta capita e Platonis libris de Republica interpretabitur bis per hebd. horis definiendis.
IV. Ordines plantarum cryptogamicarum enarrabit bis per hebd. horis definiendis.

Publica doctrinae subsidia.

Bibliotheca, cui praeest **Prof. Dr. Thiel**, commilitonibus patebit diebus Martis et Veneris hora II—III.
Instrumenta, quae ad physicen, mathematicam et astronomiam pertinent, custodit **Prof. Dr. Feldt.**